

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

Nikola Peturová

HRDELNÍ PRÁVO 18. STOLETÍ V MĚSTĚ PÍSKU, S PŘIHLÉDNUTÍM K DENÍKU KATA ANTONÍNA
NYMURSKÉHO

Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. Martin Elbel, Ph.D.

Olomouc 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem *Hrdlení právo 18. století v městě Písku, s přihlédnutím k deníku kata Antonína Nymburského* vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Martinu Elblovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky během zpracování mé práce. Také děkuji rodině a přátelům za podporu a trpělivost během mého studia. Největší díky patří Jaroslavu Šefčíkovi, jenž mi byl vždy nápomocen se sháněním archiválií a literatury a za jeho užitečné připomínky.

Obsah

1. Úvod.....	6
1.1. Hodnocení pramenů a literatury	7
1.1.1. Hodnocení pramenů.....	7
1.1.2. Hodnocení literatury.....	8
2. Katovské řemeslo	9
3. Trestní praxe a v raném novověku	12
3.1. Od vyšetřování k trestu.....	12
3.2. Formy trestů	16
3.3. Reakce raně novověkého lidu na popravky.....	17
4. Vývoj hrdelního soudnictví v Čechách	18
4.1. Královské patenty a zákoníky	20
4.1.1. Constitutio Criminalis Josephina.....	20
4.1.2. Královský patent Karla VI.....	23
4.1.3. Královské patenty Marie Terezie	24
5. Dějiny města Písku.....	26
6. Hrdelní právo města Písku.....	28
6.1. Písecká popraviště	30
7. Antonín Nymburský – první písecký popravčí.....	32
7.1. Pozůstalost a působení Antonína Nymburského	36
7.1.1. Deník píseckého kata.....	36
7.2. Vojenské hrdelní soudnictví na základě informací z deníku Antonína Nymburského.....	40

7.3.	Odsouzení zločinci Václav Beran a Josef Kmuch a vyslýchaná Dorota	42
7.3.1.	Josef Kmuch	42
7.3.2.	Václav Beran	43
7.3.3.	Matka vražedkyně – ukázka z řízení píseckého hrdelního soudu.....	44
7.4.	Antonín Nymburský v historiografii	45
8.	Závěr.....	47
	Resumé	48
	Seznam pramenů a edic	49
	Seznam literatury.....	50

1. Úvod

Předmětem této práce je analýza trestního práva v městě Písku v 18. století. Stěžejním bodem celé studie je osoba Antonína Nymburského, prvního městského kata v městě Písku a především jeho osobní deník, na jehož základě se pokusíme analyzovat fungování hrdelní jurisdikce v dané době.

Práce je členěna do několika kapitol a podkapitol, z nichž první část se týká všeobecných informací o fungování hrdelních soudů, katovského řemesla a trestů, a druhá konkrétněji námi předem vytyčené lokace a osoby Antonína Nymburského.

Daný námět jsem si vybrala na základě toho, že se jedná o dodnes ne zcela prozkoumané téma. Osobě Antonín Nymburského se nevěnovalo mnoho historiků a pokud ano, jednalo se o písecké a okolní rodáky, kteří se Nymburskému věnovali pouze okrajově. Největší pozornost byla do dnešní doby věnována především osobnímu deníku Antonína Nymburského. Nebylo běžné, že si takovéto osoby vedly osobní zápisky a pokud se do dnešní doby nějaké dochovaly, jedná se vesměs o raritu.

Pramenů a literatury z tohoto období není mnoho, což by mohlo být největším úskalím. Hlavní pramen, deník píseckého kata, sám o sobě obsahuje pouze něco málo přes dvacet stran plných stručných, přesto však vypovídajících záznamů. Ačkoliv se nedochovala písecká smolná kniha, směle ji můžeme nahradit především tímto deníkem.

Písecký archiv je bohatý na dochované archiválie týkající se období právě 18. století. Zde jsem jako nedostatek vyhodnotila především kvalitu dochovaných spisů, jenž byly v mnoha případech velmi špatně čitelné. Dalším úskalím je strohost zápisů, kdy se nejčastěji dochovaly pouze informace týkající se finančních nákladů na věznění a stravování provinilců.

I přesto nemá tato práce být další syntézou již prozkoumaných informací a pramenů. Má přinést především nové poznatky v oboru trestního práva 18. století v městě Písku, na základě informací získaných prozkoumáním dochovaných pramenů, mezi které patří především deník píseckého kata.

1.1. Hodnocení pramenů a literatury

1.1.1. Hodnocení pramenů

Dochovaných pramenů není v Píseckém archivu mnoho. Nejlepším pomocníkem při zkoumání hrdelního soudnictví jsou tzv. knihy smolné (či černé, atd.). Problémem však je, že se jich v našich zemích dochovalo opravdu velmi málo a tak musíme pátrat v dostupných dochovaných pramenech, zda je nějaký nemůže nahradit.

Jak jsme již zmínili přesto, že se písecká smolná kniha nedochovala, můžeme za ni částečně považovat právě deník kata Antonína Nymburského. Nejenže jsou v něm zaznamenány jím vykonané popravy, ale i drobné informace z jeho života. Jeho výjimečnost spočívá právě v tom, že nám nahrazuje záznamy standardně uváděné ve smolných knihách, avšak jen parciálně.

Nepostradatelné jsou i další archiválie, jako kupříkladu knihy soudních rozsudků, knihy účetní, matriky a jiné dochované listiny. Důležitým zdrojem informací jsou i staré vojenské mapy¹, které přímo zaznamenávají, na kterých místech se tehdy nacházela stínadla či popraviště. V tomto případě tedy bude hrát i roli obrazový materiál, jako významný zdroj informací.

---

¹http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=330&lang=cs&z_width=700&z_newwin=1&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c222. [cit. 1. 5. 2016].

Při bádání nám v případě nenalezení či nedostupnosti originálu daného pramenu ulehčují knižní edice pramenů², tak je to v případě deníku Antonína Nymburského.

1.1.2. Hodnocení literatury

Mimo informací z pramenů využijí odbornou literaturu. V tomto případě poslouží především pro popsání všeobecnějších témat, kterými jsou kupříkladu kat jako pojem a povolání, a jiné.

Katovským řemeslem jako takovým se zabývalo mnoho historiků, jako například Jiří Fiala³ nebo Richard van Dülmen⁴, který se zabýval popravčím řemeslem taktéž zabýval. Richard van Dülmen však svou pozornost zaměřil především problematice vnímání cti v raném novověku. Jeho práce tedy především zkoumá proč a do jaké míry bylo katovské řemeslo chápáno jako bezectné.

Nejdůležitější publikací z odborné literatury pro tuto práci bude monografie Jindřicha Francka⁵, která pojednává o vývojem a fungování hrdelních soudů na území Českého království. Právě kapitola českého hrdelního soudnictví bude stěžejní pro kontext deníku Antonína Nymburského.

Další stěžejní studií bude práce Jiřího Fröhliche⁶, který se podrobně zabýval popravišti v tehdejší prácheňském kraji, jehož centrem byl právě Písek. Kromě strohého popisu, jak popraviště vypadala, se zmiňuje také o jejich rozlišování a umístění. Ne každé popraviště bylo stejné, město od města se lišilo a zmínky o těchto rozdílech zde nalezneme také.

---

² PRÁŠEK, Jiří: *Deník píseckého kata*. [Připravil]: Prášek, Jiří. Písek : Město Písek, 2004. 32 s.

³ FIALA, Jiří: *Z historie katovského řemesla v Olomouci. 1. Olomoučtí kati a katovna*. Jiří Fiala. In: Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci. Společenské vědy / vedoucí red. Miloslava Hošková Olomouc : Vlastivědné muzeum v Olomouci č. 294 (2007), s. 36-49.

⁴ DÜLMEN, Richard van - Boček, Josef: *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a sociální izolace v raném novověku*. Dülmen, Richard van; [Přeložil]: Boček, Josef. Praha : Dokořán, 2003. 107 s.

⁵ FRANCEK, Jindřich - ŠIMEK, Tomáš: *Hrdelní soudnictví českých zemí: soupis pramenů a literatury*. 1. vyd. Praha: Státní oblastní archiv, 1995. 188 s.

⁶ FRÖHLICH, Jiří: *Poloha a podoba popravišť prácheňského kraje*. Fröhlich, Jiří. In: Archeologie ve středních Čechách / Praha : Ústav archeologické památkové péče středních Čech 10/2, (2006,) s. 945-957.

Hledání v matrikách mi ulehčí kniha od Jana Vyhlídky⁷. Tento muž prozkoumal matriky za mě a udělal z nich velmi podrobný a přehledný výtah všech českých a moravských popravčích. Jeho kniha je takovým jmenným rejstříkem, kdy hledáte mistry popravčí buď podle příjmení, nebo podle místa působení. V úvodu se také zmiňuje z obecného hlediska o katovském řemeslu.

2. Katovské řemeslo

S katem se poprvé setkáváme již ve starověkém Egyptě a již tehdy figuroval jako stálý zřízenec.⁸ Je tedy patrné, že jde o velmi staré řemeslo. Tehdy se však nejednalo o profesionalizovanou funkci, tou se řemeslo mistra popravčího stalo až během 11. století.

Co se týče Slovanů, ti žádného kata nepotřebovali, jelikož neznali trest smrti. Až s příchodem křesťanství se u nás začal používat trest smrti po vzoru sousedních Germánů. První písemné památky nezmiňují, kdo tehdy popravy prováděl. První zmínku o mistru popravčím nalezneme v Kanapariově *Životě svatého Vojtěcha* datovaném pravděpodobně kolem roku 999, kde se autor zmiňuje o popravě jakési ženy.⁹

V období romantismu byl popravčí líčen jako urostlý svalnatý muž, jenž svou totožnost skrýval pod červenou či černou kápi, která měla oční, někdy i ústní otvory. Dnes je již známo, že se jednalo o pouhou mystifikaci. Osoba kata byla známa širému okolí, jelikož se mohl, dá se říci, volně pohybovat po okolí, i když měl svá vymezená místa.

Mistr popravčí neměl na starosti pouze popravy. Jeho řemeslo čítalo hned několik dalších nemilých povinností. Mistr popravčí nejen že popravoval, do popisu jeho práce patřilo kupříkladu odklizení těl sebevrahů, dohlížení na městský nevěstinec, čištění ulic, vyvážení

---

⁷ VYHLÍDKA, Jan: *Lexikon nedotknutelných*. Jan Vyhlídka. 1. vyd. Brno : Ivo Sperát, 2013. 595 s.

⁸ Fiala, Jiří: *Z historie katovského řemesla v Olomouci. 1. Olomoučtí kati a katovna*. In: *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci. Společenské vědy*. Olomouc: Vlastivědné muzeum v Olomouci č. 294 (2007), s. 36

⁹ ŠINDELÁŘ, Vladimír: *Cesta na popraviště*. Písek: Praam, 2001. s. 37

stok a čištění záchodů.¹⁰ Vedle kata zde existoval i tzv. pohodný či ras, jehož úkolem bylo odklizení a vraždění potulných psů a jiné zvěře. Tato práce byla taktéž považována za nečistou a stejně tak jako další nemohla být vykonávána počestnými lidmi. Kůži z této zvěře pak pohodný stáhl a většinou i prodával, a ačkoli ji počestní koželuhové nesměli vykupovat, nebylo nezvyklé, že se tak občas stávalo, a to i přes to, že se vystavovali nebezpečí ztráty cti.

¹¹Funkce pohodného fungovala zvláště vedle té katovy, ovšem bylo velmi časté, že právě funkci pohodného vykonával městský kat. Stejně tak jak tomu bylo u odchyty a zneškodnění potulné zvěře tomu bylo i u sebevrahů. Na tělo sebevraha nesměl žádný počestný člověk sáhnout a už vůbec jej jakýmkoli způsobem například odříznout z oprátky na stromě. Opět by se tak vystavil ohrožení své cti.¹²

Katovské řemeslo všeobecně platilo již od jeho počátků za nepočestné. Však nebylo tomu tak všude. Existují regionální rozdíly v chápání počestnosti katovského řemesla, tak jak tomu bylo například v Říši.¹³ Byly i případy, kdy mohl popravčí platit za váženého měšťana. Na našem území ale stýkat se jakýmkoli způsobem s katem mohlo ohrozit a ohrozilo čest počestného občana daného města.¹⁴ Docházelo však k výjimkám, kdy lidé s katem kupříkladu zasedali u stolu, asistovali na jeho pohřbu či šli za kmotry jeho potomkům. Již ve starém Římě měl kat nařízeno bydlet míli od města a vždy při své cestě za popravou zvonit na

---

¹⁰ Fiala, Jiří: *Z historie katovského řemesla v Olomouci. 1. Olomoučtí kati a katovna*. In: *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci. Společenské vědy*. Olomouc: Vlastivědné muzeum v Olomouci č. 294 (2007), s. 36

¹¹ DÜLMEN, Richard van: *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a izolace v raném novověku*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2003. s. 53

¹² ŠINDELÁŘ, Vladimír: *Cesta na popraviště*. Písek: Praam, 2001. s.43-44.

¹³ DÜLMEN, Richard van: *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a izolace v raném novověku*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2003. s. 41.

¹⁴ Najmout si kata mohla především královská města s povolením vykonávat hrdelní právo. Ne však každé mělo vlastního mistra popravčího. Katovské řemeslo nebylo nikterak lukrativní profesí a tak zemřel-li v některém městě kat a nebyla za něj náhrada, mohlo si dané město kata vypůjčit z města jiného. Jelikož však takováto cesta pro mistra popravčího znamenala jisté nebezpečí (mohl být po cestě třeba zabit některým z přátel odsouzeného, kterého jel zrovna popravít), bylo mu za takovou službu zapláceno mnohonásobně více než, kdyby popravu konal ve svém městě.

zvonek, aby se mu počestní lidé vyhnuli. V Řecku zase popravy vykonávali otroci, kteří o svou čest přijít nemohli, jelikož žádnou neměli.¹⁵

Na našem území bylo zvykem, že katovo obydlí neboli „katovna“ stávalo buďto za hradbami nebo bylo přímo jejich součástí. Stávalo tedy mimo obydlí počestných občanů. Mistrům popravčím bylo kupříkladu vyhrazeno i místo v hospodě nebo lavice v kostele, tak aby se s nimi měšťané nemuseli stýkat. Téma osobní cti bylo totiž především v raném novověku velmi důležité. Nikdo nechtěl přijít o svou čest, a když už o ni přišel, jen velmi těžko si ji dobýval zpátky. Není se tedy čemu divit, že soudní spisy, především od 16. století, jsou zahlceny záznamy ze soudních sporů týkajících se cti. Existují však případy, kdy se měšťan ať už nevědomky či z nařízení vrchnosti do styku s katem dostal a později se snažil svou čest rehabilitovat. Zde bych uvedla jako příklad případ z Ansbachu (Bavorsko), kde roku 1571 jistý městský tesař přijal kmotrovství nad dítětem katovského pacholka. Pro obnovení své počestnosti putoval na pět dní do věže.¹⁶ Jakýkoli styk ať už s katem, jeho pacholkem či pohodným byl považován za ohrožení počestnosti dané osoby. Dokonce bylo nepřijatelné doprovázet kata na jeho poslední cestě. Nést katovu rakev se počestným občanům tak přičilo, že museli být takovýmto činem pověřováni vrchností s příslibem, že to nikterak neovlivní jejich čest. Mnohdy se proto pohřby mistrů ostrého meče měnily v ostudnou podívanou a soudní tahanice.¹⁷

Jak bylo již zmíněno *„úřad popravčího, resp. kata, neplatil vždy a všude za podezřelý nebo dokonce infamní. Teprve profesionalizace katovského povolání v souvislosti s rozvojem moderního trestního práva, probíhající od 16. století, a ve spojení s jinými činnostmi, které kati začali vykonávat, jako tortura nebo odklizení mrtvol, učinily tuto profesi především v*

---

¹⁵ ŠINDELÁŘ, Vladimír: *Cesta na popraviště*. Písek: Praam, 2001. s. 37.

¹⁶ DÜLMEN, Richard van: *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a izolace v raném novověku*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2003. s. 44.

¹⁷ DÜLMEN, Richard van: *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a izolace v raném novověku*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2003. s. 45-46.

očíh řemeslníků nepočestnou.“¹⁸ Nebylo však tajemstvím, že spousta lidí vyhledávala právě katy, potřebovali-li akutní lékařskou pomoc. Popravčí byli hlavně díky svému řemeslu velmi dobře znalí anatomie lidského těla.

3. Trestní praxe a v raném novověku

Trest smrti zde byl odedávna, postupem času se však jeho podoba, praktiky a ceremonie s ním spjatý razantně měnily. V některých zemích praktikují absolutní trest dodnes, avšak většina států od něj ustoupila.

Dříve bylo vlastní vykonání exekuce veřejnou záležitostí a také poměrně častou. Až s příchodem 17. století velké trestní akce ustoupily. Vykonání exekuce na veřejném prostranství sloužilo k demonstraci toho, co potká každého, kdo by se chtěl či se zamýšlel dopustit stejného nebo podobného přečinu jako odsouzený. V žádném případě nešlo o nápravu delikventa nýbrž o jeho potrestání a o obnovu práva.¹⁹

Do konce 18. století města vedla podrobné záznamy popravených osob. V tomto období se také mění rozsudky a formy poprav. Ve středověku a první polovině raného novověku bylo běžným trestem upalování, čtvrcení, lámání v kole a jiné, kdežto v druhé polovině raného novověku už se spíše jednalo pouze o stětí či oběšení. Poslední dva rozsudky přetrvaly až do dvacátého století, kdy byl trest smrti v mnoha zemích zrušen.

3.1. Od vyšetřování k trestu

V raném novověku již existovaly hrdelní soudy, které nad provinilci vynášely rozsudky. Před takovými soudy začínalo trestní řízení, které se řídilo předem danými pravidly.

---

¹⁸ DÜLMEN, Richard van: *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a izolace v raném novověku.* s.42

¹⁹ DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku.* 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Rybka Publishers, 2001. s. 8.

V tehdejších dobách se však trestu dočkalo pouze málo provinilců. Vzhledem k nedostatečné vyspělosti tehdejší společnosti (neexistovala policejní pátrací služba ani smlouvy mezi zeměmi o vydávání uprchlých zločinců jak dnes) nebylo neobvyklé, že pachatel zmizel neznámo kam a často se jej už nikdy nedopátrali.

V raném novověku neexistovaly vyšetřovací techniky, takové jaké známe dnes. Nebylo jednoduché najít pachatele, a proto téměř každé obvinění vzniklo na základě udání jiných občanů.²⁰ Aby mělo dané udání nějakou váhu, muselo pocházet od počestného občana. Ani tak se však soudy nevyhnuly falešným udáním. V tom případě byl viník očištěn a sám udavač potrestán. Udavačství bylo za jistých okolností podporováno a zájmovými osobami i finančně odměňováno.

Odměny byly vypláceny také těm, kdo poskytl informace k dopadení viníka či jej přímo dopadl. Uprchlíkům mohl poskytnout azyl klášter nebo hostinec. Takováto pomoc provinilci sloužila pro něj jako ochrana před možnou odplatou.²¹

Po dopadení byl viník ihned vsazen do vězení. Bylo tomu tak pouze v případě těžkých deliktů. V jiných případech stačilo pouze zadržení nebo umístění do vězení pro dlužníky.²² Věznice tehdy sloužily, oproti dnešní době, k pouhému zadržení provinilců. Zde pak čekali na trest.

Důležitou součástí procesu bylo také samotné vyšetřování. Pokud se viník ihned nepřiznal, byl ve většině případů podroben tortuře, která mu měla rozvázat jazyk. Mučení však muselo být oficiálně schváleno.²³ Během tortury byly podezřelému (každý člověk je nevinný, dokud mu není prokázána vina) kladeny nejrůznější otázky, jejichž záměrem byla rekonstrukce

---

²⁰ Nebylo tomu však vždy. Pokud neexistoval přímý svědek, pátralo se po osobách podezřelých. Nebylo obtížné zatknout osobu špatné pověsti. Takové osoby byly vždy podezřelé a navíc nezpůsobovalo to vrchnosti žádné potíže, byly-li takovéto osoby uvězněny neprávem.

²¹ DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Rybka Publishers, 2001. s. 17.

²² DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. s. 18.

²³ DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. s. 24.

celého činu. Jednalo se tak především v těch nejtěžších případech. K tortuře nedocházelo ve všech případech. Pokud existovali svědkové činu, což bylo u případů, které se opíraly o udání běžné, snažili se úředníci soudu provinilce přesvědčit k přiznání.²⁴ Pokud se obviněný nepřiznal ke svému činu, neexistovali žádní svědkové a žádné indicie usvědčující vinu, pak teprve soudní úředníci přistoupili k tortuře. Mučení bylo možno stupňovat až do té doby, než se provinilec sám přiznal. Není se tedy čemu divit, že se mnohdy přiznal už jen proto, že mučení bylo pro něj nesnesitelné a trest smrti spíše vnímali jako spásu. Mnohokrát docházelo k odsouzení trestu smrti nevinných osob. To bylo velmi časté především u čarodějnických procesů. Nebylo výjimkou, že po odsouzení a před výkonem exekuce lidé často své výpovědi, získané během mučení odvolávali. Avšak v té době již bohužel marně.

Do 18. století nikdo vážně neuvažoval o zrušení útrpného práva. Trvalo dlouho než bylo uznáno, že výslech za pomoci mučení není vhodným prostředkem k nalezení pravdy. Došlo k tomu až právě v druhé polovině 18. století a to především díky změnám v trestním řízení. Až teprve osvětské století skoncovalo s používáním mučení. V 18. století bylo mučení používáno již v málo případech.²⁵ V českých zemích bylo zrušeno útrpné právo Marií Terezií až roku 1776.

Cílem celého procesu bylo tedy dopadení podezřelého, jeho usvědčení a odsouzení. Snahou bylo celý případ zrekonstruovat a usvědčit podezřelého, což nebylo vždy jednoduché. Výpovědi očitých svědků a nepřímé důkazy rozhodně nestačily. Bylo potřeba, aby se podezřelý sám doznal. Právě v těchto případech se zdála být tortura nejvhodnějším způsobem.

Po přiznání nebo usvědčení obžalovaného muselo dojít k vypracování rozsudku. Co se týče totiž souzení a vynášení rozsudku, jednalo se o dva oddělené procesy. Veškeré materiály týkající se procesu byly posílány k přezkoumání a přípravě rozsudku. Dříve soudy

---

²⁴ DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. s. 24.

²⁵ DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Rybka Publishers, 2001. s. 30, 38 a 39.

rozhodovaly veřejně. V raném novověku se vypracováním rozsudku věnovali akademicky vzdělané osoby.²⁶ Jejich snahou bylo vynést co nejobektivnější rozsudek. Výjimkou byli mladiství, staří a nemocní lidé a stejně tak blázni. Ti všichni měli být posuzováni s větší shovívavostí.²⁷

Trest pro odsouzené měl být vždy adekvátní s ohledem na spáchaný zločin a měl se v něm také zrcadlit uskutečněný zločin. Nebylo výjimkou, že delikvent spáchal více jak jeden přečin a tak byly mnohdy tresty kombinovány. Mnohdy tak docházelo ke zvláštním kombinacím trestů, z nichž nejoblíbenější byla kombinace trestu mečem a upálení, nebo nabodnutí hlavy či vpletení do kola.²⁸ Přitěžující okolností bylo, jak byl daný hrdelní zločin rozšířen ve společnosti. Pokud se jednalo o zločin, který byl v daném období značně rozšířen, byl trest o to vyšší. Výše trestu měla sloužit jako odstrašující příklad a jako snaha zamezit recidivě ze strany jiné osoby.

Viník mohl být i omilostněn, jednalo se však spíše o výjimky. Další možností, jak uniknout trestu nebo dosáhnout jeho zmírnění, bylo získat si přímluvce. Tito museli být vysoce postavení, aby jejich slovo mělo nějakou váhu.²⁹

Ranně novověká městská soudní praxe se řídila hrdelním soudním řádem vydaným Karlem V. roku 1532 pro celou říši, který nesl název Carolina. Tento řád upravoval celý proces soudního řízení od dopadení pachatele, přes jeho usvědčení a odsouzení. Carolina přesně stanovovala, že po skončení veškerého prokazování a po usvědčení a odsouzení viníka, je potřeba určit poslední den soudu. Ten se měl konat tři dny před výkonem exekuce. Bylo tomu tak jednak proto, aby se mohl odsouzený na svůj konec dostatečně připravit a jednak proto, aby byl

---

²⁶ DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Rybka Publishers, 2001. s. 44.

²⁷ DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. s. 45.

²⁸ DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. s.46.

²⁹ DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Rybka Publishers, 2001. s. 53.

zajištěn dostatek času k přípravě poprav, aby byla působivá a odstrašující zároveň.³⁰ V tento poslední den soudu, byl písařem veřejně přečten rozsudek, který obsahoval kompletní rekonstrukci zločinu a popis celého průběhu vyšetřování s trestem, který viníka čeká. Poté soudce symbolicky zlomil hůl se slovy „*Bůh buď milostiv tvé duši*“ a hodil ji před odsouzeného nebo do davu. Od této chvíle byl provinilec v rukou kata. Bylo nařízeno pod pohrůžkou smrti, že na kata nesmí nikdo vztáhnout ruku či mu bránit ve výkonu trestu.³¹

3.2. Formy trestů

Výčet trestů, jenž byly udělovány odsouzenecům, nejen na smrt, je velmi pestrý. Postupem času byly některé z trestů shledány jako nevyhovující, ať už z jakéhokoliv důvodu a došlo k jejich zrušení a nahrazení trestem jiným, což souviselo například s rozvojem lidských práv, příchodem osvícenství a také s finančními náklady – to se týkalo spíše později 20. století.

Důležité je, že ne všichni viníci byli odsouzeni k trestu smrti. Vedle exekuce existovala celá řada dalších trestů jako vyhnání, bičování, oddělení části těla či stání na pranýři. Všechny způsoby potrestání, především ty smrtelné, sloužily jako pohrůžka pro další případné pachatele. Ostatní měly uškodit zločinci hlavně na cti.

Jak bylo již zmíněno, čest byla pro raně novověkého člověka velmi důležitá. Přišel-li člověk o svou čest a nepodařilo se mu ji znovu obnovit, byl vykázán ze společnosti, nesměl vykonávat své řemeslo a byl-li v cechu, byl vykázán i z něj. Je proto logické, že se když docházelo ke kombinaci několika různých trestů, bylo jejich součástí i vykázání z města.³² Zneuctvující nebyly většinou jen tresty samotné, ale především to, že byly vykonávány katem, který odjakživa platil za osobu nepočetnou.

---

³⁰ DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. s. 59.

³¹ DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. s. 62-64.

³² DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Rybka Publishers, 2001. s. 68.

Mezi nejstarší tresty patřily právě tresty tělesné. Zde nacházíme velkou škálu možností, od mrzačení a oddělování částí těla až po samotné způsoby exekuce. Mrzačící tresty pochází již z dávných dob, byly velmi oblíbené, avšak od 16. století jich neustále ubývalo. Mezi ně patřilo kupříkladu oslepení, sekání rukou, nohou a prstů, vytrhnutí jazyka, mrskání a jiné. Trestaly se tak spíše lehčí přestupky jako krádeže, pomluvy a další.

Trest smrti byl odjakživa chápán jako nejvyšší možná sankce za spáchaný zločin. Nejčastěji k němu byli odsuzováni lidé za vlastizradu, vraždu, pokus o vraždu, smilstvo a čarodějnictví. Způsoby exekucí se lišily v závislosti na zemi, kde byly vykonány, na společenském postavení odsouzených a na pohlaví. Však ne vždy a ne všude byly na pohlaví brány ohledy. Mezi tradiční způsoby patřilo setnutí hlavy, lámání v kole, upálení, roztrhání koňmi a oběšení. Genderový rozdíl je možné vidět třeba v případě věšení zločinců na šibenici. Tento trest byl ukládán prakticky pouze mužům a to z etického hlediska. Ženy byly místo věšení stínány. Bylo to pravděpodobně z toho důvodu, že oběšenci viseli na šibenici po exekuci ještě několik dní a v případě žen, bylo něco takového nepřipustné. Stejně jako ženy byly popravovány osoby vysokého postavení. V jejich případě bylo taktéž nepřipustné věšení provazem.

3.3. Reakce raně novověkého lidu na popravu

Všechny exekuce a tresty odsouzených byly veřejně přístupné lidu. Mělo to sloužit jako odstrašující účinek a jako demonstrace toho, co vše se může přihodit, nebudou-li lidé vést počestný život. V případě těch mírnějších trestů šlo také o veřejné ponížení zločince, aby všichni obyvatelé věděli, že tento člověk přišel o svou čest a je dobré se mu vyhýbat. Výjimkou byly pouze popravu šlechticů a osob vyššího postavení.³³

---

³³ DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Rybka Publishers, 2001. s. 136.

Avšak jak zmiňuje ve svém díle Van Dülmen, dokonce i široká veřejnost trvala na veřejném charakteru poprav a to z toho důvodu, že jednak mohla kontrolovat jejich řádný průběh a mohla být svědkem právního aktu, což mělo pro lid očištný charakter, ba do jisté míry i vykupitelský význam. Také bylo tradicí doprovázet delikventa při jeho poslední cestě.³⁴

Občané se mnohdy stávali i aktivními účastníky tohoto hrůzostrašného představení. Pokud byl provinilec vystaven na pranýři, lid měl právo po něm házet cokoli, co mu přišlo pod ruce, ať už se jednalo o shnilé ovoce či zeleninu, anebo o kameny nebo klacky. Stejně tomu bylo i v případě, byl-li zločinec odsouzen k trestu ukamenováním.

Od 19. století jsou popravy prováděny především za zdmi věznic a veřejnost je z procesu exekuce vyloučena. Jedním z důvodů mohlo být i to, že veřejnost, mnohdy ovlivněna svými pocity a sympatiemi k odsouzenému, hlasitě protestovala proti exekuci odsouzeného a někdy i napadala ať už soudní úředníky nebo samotného popravčího. Tento trend vyloučení lidu přetrvává s jistými výjimkami až dodnes.

4. Vývoj hrdelního soudnictví v Čechách

Organizace hrdelního práva v 16. - 18. století je výsledkem dlouhodobého vývoje. Již ve středověku byla hrdelněprávní odpovědnost panovníka (panovníkův regál) postupně přenesena na jednotlivá královská města a pozemkové vrchnosti.

Vývoj hrdelního soudnictví v královských městech vyvrcholil v době předhusitské, kdy Jan Lucemburský vydal postupně několik listin, v nichž udělil městům hrdelní pravomoci s výsadou některých trestných zločinů. Nadále ponechal na svém rozhodnutí odvolání od městských soudů. Feudální vrchnosti (církvní a světské) stíhaly kriminalitu týkající se jejich

---

³⁴ DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. s. 136.

bezprostředních zájmů, zatímco královská města měla poměrně samostatné soudy a v poddanských městech byly tyto orgány závislé na vrchnosti a jejich úřednících.³⁵

Postupem času se vytvořila hustá síť hrdelních soudů, ať už obyčejných městských či dalších se speciálním zaměřením. Šlechtici kupříkladu spadali pod pravomoci zeměpanských orgánů (zeměpanské a komorní soudy), zločiny duchovních řešily konzistorní soudy a soudy pro nevelké skupiny obyvatel se speciálními právy (akademický judiciální senát, soud židovského rychtáře).³⁶

Hlavním představitelem hrdelní jurisdikce byl v královských a poddanských městech městská rada, která se vyvinula z pomocného sboru. Ve své funkci se řídila jak obecnými právními předpisy, tak i vrchnostenskými instrukcemi. Rada vystupovala jako celek na začátku a v závěru soudního procesu a skládala se z dvanácti konšelů, neboli radních. Členem rady se mohl stát pouze bezúhonný a plnoprávný měšťan jehož funkční období po zvolení bylo jeden rok.

Celý průběh trestního řízení zaznamenával městský písař, jenž měl na starosti veškerou soudní agendu. Písař zapisoval žaloby a jiné do radních protokolů.

Důležitou roli v hrdelním soudnictví měl právě městský rychtář, jehož náplní práce bylo ohledání míst trestných činů, sledování a zajišťování provinilců, zodpovídal za jejich věznění a účastnil se výslechů a exekucí.³⁷ Městskému rychtářovi byl podřízen biřic, neboli právní posel či šatlavní hospodář, jenž sám přímo pečoval o vězně.

Další důležitou složkou hrdelní jurisdikce byli popravní mistři, jejichž řemeslu jsme se podrobně věnovali v první kapitole.

---

³⁵ FRANCEK, Jindřich-ŠIMEK, Tomáš: *Hrdelní soudnictví českých zemí : soupis pramenů a literatury*. 1. vyd. Praha: Státní oblastní archiv, 1995. s. 15.

³⁶ PÁNEK, Jaroslav: *Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách*. In: *Československý časopis historický*, roč. 32 [82], č. 5, 1984. s. 695-696.

³⁷ FRANCEK, Jindřich: *Hrdelní soudnictví českých zemí: soupis pramenů a literatury*. s. 15.

V prvních desetiletích doby pobělohorské došlo ke stagnaci a úbytku hrdelních soudů. Avšak v průběhu 17. století dochází k postupnému vzrůstu počtu hrdelních soudů. V té době nabývá na významu také apelační tribunál. V Českém království se nacházel pouze v Praze. Jednalo se o vrchní odvolací soud pro Čechy a Moravu. Byl zřízen roku 1548 Ferdinandem I. a až roku 1753 byl zřízen druhý v Brně. Jeho rolí bylo potvrdit nebo revidovat původní rozsudky městských hrdelních soudů.³⁸

Od sklonku 17. století postupně vzrůstá moc krajských hejtmanů, kteří měli dohlížet na bezpečnost regionu, konat předběžná vyšetřování, vizitovat krčmy a jiná podezřelá místa, žaláře, zatýkat zločince a jiné.³⁹

V průběhu 18. století došlo k několika vydáním královských patentů či zákoníků, které hrdelní soudnictví reformovaly a jimiž se budeme podrobněji zabývat následujících kapitolách.

4.1. Královské patenty a zákoníky

V kapitole o hrdelním právě v městě Písku jsme se zmínili o královských patentech a zákonících, které reformovaly tehdejší soudnictví. Období 18. století bylo plné milníků a to i v kontextu hrdelního soudnictví. Zde si postupně rozebereme, co který patent a zákoník přímo přinášel pro tehdejší společnost.

4.1.1. Constitutio Criminalis Josephina

---

³⁸ KUBEŠ, Jiří: *Dějiny každodennosti II. (1500-1750)*. In: <http://uhv.upce.cz/upload/skripta2012.pdf> [cit. 29.4. 2016].

³⁹ FRANCEK, Jindřich: *Hrdelní soudnictví českých zemí: soupis pramenů a literatury*. s. 17.

Prvním krokem ke změně hrdelního soudnictví bylo vydání *Nového útrpného a hrdelního práva pro Království české, Markrabství moravské a Knížectví Uherské*. Tento patent byl vydán císařem Josefem I. roku 1707 a o rok později byl přeložen do českého jazyka.

Dle tohoto zákoníku měly nadále fungovat jen ty hrdelní soudy, jež touto pravomocí disponovaly na základě zvláštního privilegia, léna nebo starého obyčeje.

Josefínský zákoník dále vytyčuje hlavní povinnosti hrdelního soudu, k nimž patří stíhání zločinců, jejich zatýkání a vyslýchání, vyhlašování rozsudků a péče o výkon trestu.⁴⁰

Dále popisuje náležitosti, které musel hrdelní soud pro správné fungování splňovat. Stanovuje kupříkladu, že každý takový soud měl mít svého předsedu a minimálně devět přísedících, kteří by byli znalí hrdelního soudu a práva a byli schopni spravedlivě a objektivně rozhodovat. V další kapitole přímo uvádí, jaké další členy a zaměstnance by měl takový hrdelní soud mít. Patří mezi ně písař, mistr ostrého meče, žalárnici, biřici, rychtáři nebo šatlavní služebníci a další. „*Jakož má taky každé právo zkušeného vážného a přísěžného písaře neb notarium míti... Jiné tu právu potřebné a náležející lidi jakožto Rychtáři, Žalárnici, Biřici neb šatlavní Služebníci, Mistři ostrého Meče...*“⁴¹ Těmto bylo dáno, že za svou práci budou dostávat plat.

Zákoník císaře Josefa I. byl v popisu fungování hrdelního soudnictví velmi pečlivý. Nejenže dále uváděl, jak se má zacházet se zadrženým, ale detailně popsal, jak se má postupovat při vyšetřování. Stanovuje, čeho se má pozorovati, najde-li se vražedný nástroj anebo jak ohledat mrtvé tělo oběti. Jako příklad uvedeme jeden z nejhorších zločinů a to vraždu dítěte: „*Stal-loi by se mord dítěte má se vedle již pravených okolostojicnostech při mrtvém dítěti dobře pozorovati jestli jest dospělé a v přirozeném běhu došlé, má-li nehtíky na rukách a na nohách,*

---

⁴⁰ MAREŠOVÁ, Jana: *Vývoj hrdelního soudnictví na Chebsku a Loketsku*. Plzeň, 2014. s. 13. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce)

⁴¹ Státní okresní archiv Kroměříž, Archiv obce Morkovice, sign. II 630. 310, Constitutio Criminalis Josephina, 1708. s. 12-13.

*vlásky na hlavě a přišlo-li jest sice náležitým způsobem na svět, zdaliž nějaké násilné znamení obzvláště na prsech, krčku a hlavičce nemá, jak pupíček zaopatřený...*⁴²

Josefínský patent dále upravoval, jak má být veden výslech podezřelého a uvádí, že při nedostatku důkazů a pokud se daná osoba nepřizná, může být požitó při výslechu tortury. Dále podrobně definuje osobu svědka, jakou má funkci a kdo se může či nemůže svědkem stát. Svědectví dle tehdejší doby nemohl podat člověk bláznivý, němý, který někdy přijal úplatek, dítě, nezletilý, nepoctivý, nepřátelý, manželka, příbuzní anebo dokonce poddaní.⁴³ Takto se mělo patrně zamezit neobjektivním a nepravdivým obviněním za účelem msty.

V ostatních částech se podrobně zabývá administrativou ohledně soudních zápisů, průběhem či provedením útrpného práva a výkonem samotné exekuce. Nejobsáhlejší částí tohoto zákoníku je detailní rozbor trestů za spáchané skutky. Mluví se zde mimo jiné o trestech za pomluvy, vraždu dítěte, čarodějnictví, krádež a jiné. Specifikuje se zde, za jakých okolností se u daného prohřešku jedná či nikoli o hrdelní přečin. Kupříkladu v případě krádeže, jedná-li se o krádež mezi dětmi a rodiči nebo manželi anebo nepřesahuje-li krádež určitou hodnotu, takovéto případy nejsou považovány na hrdelní přečin a netrestají se trestem smrti.⁴⁴

V neposlední řadě též chrání během exekuce její účastníky: „*Před popravou vyhlásiti dáti, že pokudž by se nějaká příhoda neb neštěstí při popravě státi měla, rána kolikráte koliv se nepodařila, provaz přetrhl, zc. žádný, pod ztracením statku hrdla se opovážiti nemá, na mistra popravního, menší na zločince aneb na právo sahati.*“⁴⁵

---

⁴² Státní okresní archiv Kroměříž, Archiv obce Morkovice, sign. II 630. 310, Constitutio Criminalis Josephina, 1708. s. 23.

⁴³ Státní okresní archiv Kroměříž, Archiv obce Morkovice, sign. II 630. 310, Constitutio Criminalis Josephina, 1708. s. 39.

⁴⁴ Archiv obce Morkovice, sign. II 630. 310, Constitutio Criminalis Josephina, 1708. s. 78-79.

⁴⁵ Archiv obce Morkovice, sign. II 630. 310, Constitutio Criminalis Josephina, 1708. s. 88.

Ve většině případů nebyly městské hrdelní soudy schopny plnit zásady uvedené v řádu Josefa I., což vedlo k řadě diskuzí a k dalším reformám, které na tu josefínskou navazovaly.⁴⁶ Následně, jak již bylo zmíněno, byl počet hrdelních soudů zredukován na 29 (soudy čtyř pražských měst, městský soud v Chebu, soud pražské univerzity a 24 měst) na území Českého království a mezi nimi bylo právě královské město Písek.

4.1.2. Královský patent Karla VI.

Roku 1739 vydal panovník Karel VI. královský patent⁴⁷, jenž měl upravovat a doplňovat zákoník Josefa I.

Tento patent upravuje především administrativní záležitosti týkající se vyšetřovacího a dále soudního procesu. V prvních částech udává magistrátům a soudním úředníkům, jak mají vést soudní zápisy z výslechu, vyšetřování a rozsudku. Přikládá dokonce i jakýsi vzor soudního protokolu.

Jako další nařizuje úředníkům, že při nedostatku komisařů, bude-li třeba, musejí povolát do funkce nové, tak aby se urychlil celý proces a podezřelý nemusel dlouho čekat na výsledky vyšetřování a rozsudek. To je další bod, kterým se královský patent zabývá. Král Karel VI. zde apeluje na řízení se Josefínským hrdelním právem. Zastává také zásadu, že vězeň má právo na rychlý a spravedlivý proces.

Dále jsou zde i upraveny případy, kdy se svědek včas nedostavil k soudu či vyšetřování a to z jakéhokoli důvodu. V protokolu je přímo popsáno, jak se má dále jednat. Svědkovi má být určen další termín dostavení a podání svědeckví. Pokud se nedostaví a nebudou zajištěny žádné důkazy o tom, že obžalovaný čin spáchal, ten musí být propuštěn z vězení a ten, jenž

---

⁴⁶ MAREŠOVÁ, Jana: *Vývoj hrdelního soudnictví na Chebsku a Loketsku*. Plzeň, 2014. s. 13. – 14. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce)

⁴⁷ Státní okresní archiv Písek, fond AM Písek, sing.biv. 22, 1734-1739 Královské patenty ve věcech soudních.

danou osobu obvinil ze spáchání trestného činu, musí uhradit veškeré náklady za řízení a věznění obviněného.

Královský patent Karla VI. též podrobně stanovuje, že i při tortuře musí být vedeny podrobné záznamy výslechu. Vše musí být písemně zaznamenáno a jakékoli úpravy dané písemnosti musí být řádně schváleny. Dále také stanovuje délku útrpného důkazu, tedy výslechu pomocí mučení, jenž má trvat pouze čtvrt hodiny. Dokonce je zde uvedeno, že bývalo zvykem před započítím samotného výslechu pomocí tortury, byly obžalovanému předvedeny mučící nástroje, které budou užity během jeho výslechu. Tento skutek se dříve odehrával v radním domě, ale daná reforma přesouvá popravni místo nebo do mučírny.

V posledních odstavcích upravuje jak jednat kupříkladu s vězni odsouzenými na smrt židovského náboženství, jak vynaložit s almužnou a jak postupovat v okamžiku, že odsouzený žádá milost. Ohledně problematiky omilostnění odsouzeného je k patentu opět přiložen vzorový formulář. Řeší se zde mimo jiné problém návštěv odsouzených vězňů a právě tento patent přímo bez povolení rychtáře zakazuje jakékoli návštěvy vězňů.

4.1.3. Královské patenty Marie Terezie

Tato podkapitola se týká rozboru hned tří královských patentů a to z let 1752⁴⁸, 1765⁴⁹ a 1768, vydaných císařovnou Marií Terezií a opět se týkajících, mimo jiné, hrdelního soudnictví.

Prvně zmiňovaný dokument upravuje detailně pouze případy, kdy si lidé mezi sebou vyřizují účty, urážejí se, zvou se na souboje a rvačky a to ať už osobně nebo v zastoupení jinou osobou. Dle tohoto královského patentu mají být tito provinilci „*mečem trestáni na srdce*“ a pohřbeni v místech popraviště. Pokud by někdo někoho druhého úmyslně urazil nebo mu

---

⁴⁸ Státní okresní archiv Písek, fond AM Písek, sing.biv. 26, 1751-1753 Královské patenty ve věcech soudních

⁴⁹ Státní okresní archiv Písek, fond AM Písek, sing.biv. 32, 1762-1765 Královské patenty o obnovené hrdelní právo

učinil bezpráví, v závislosti na osobách, kterých se to týká, místě a času, lze takovéto chování považovat za hrdelní zločin, jenž je trestán vypovězením nebo pokutou.

Druhý dokument je poměrně obsáhlejší. Tento je považován za jeden z nejdůležitějších královských patentů vůbec. Marie Terezie zde ruší některým městům právo trestu smrti a detailně zde vypisuje, kde hrdelní právo zůstává zachováno. „*V Prácheňském kraji, kdežto 19 hrdelních práv, královské krajské město Písek*“.⁵⁰ Tímto byl pro následující rok 1766 stanoven sídlem hrdelního soudu pro Prácheňský kraj právě Písek. Ostatní města mají nařízeno na vlastní náklady své odsouzené přesunout do nejbližšího sídla hrdelního soudu. Musejí sice vynaložit finance na převoz zločince, jsou však dále zproštěna dalších finančních výdajů spojených s vyživováním vězně, jeho odsouzením a výkonem trestu.

Po císařovniných úpravách zbylo v českém království celkem 24 měst s hrdelním právem. Každému takovému městu bylo nařízeno vlastnit osobního písaře a jeho pomocníka. Dále upravuje plat městského písaře, jeho pomocníků a městských úředníků, kteří si mají ročně přilepšit o několik zlatých. Řeší také finanční otázku nákladů spojených s výkonem trestu smrti.

Těmto 24 městům disponujícím hrdelním právem uděluje císařovna také právo vazebné. To spočívá v tom, že existuje-li jakékoli sebemenší podezření, že nějaká osoba spáchala zločin, tato měla být neprodleně vzata do vazby a dále vyšetřována. Pokud by později takové město mělo přeplněné věznice a nemohlo zločince uvěznit, byl poslán do jiného města, kde jej měli povinnost vsadit do žaláře. Náklady na věznění a případné mučení převezených zločinců se hradily z hromadně založeného fondu *Fundo Criminali*. Je vidno, že se jedná o jistý pokrok, jelikož jak víme z minulosti, byli to sami vězni a jejich rodiny, kdo hradil samotné mučení, věznění a popravu.

---

⁵⁰ Státní okresní archiv Písek, fond AM Písek, sing.biv. 32, 1762-1765 Královské patenty o obnovené hrdelní právo

Roku 1768 vydává Marie Terezie hrdelní zákoník, k němuž čerpala informace ze zákoníku Josefa I. *Constituto Criminalis Josephina* a zároveň z kodifikace rakouského zákoníku Ferdinanda III. (*Constituto Criminalis Ferdinanda*) z roku 1656.⁵¹ Není tedy divu, že její zákoník byl považován za zastaralý.

Trest v tomto zákoníku měl charakter msty, což bylo Marii Terezii v této době vyčítáno. Neexistovala žádná úměra mezi mírou provinění a výší trestu. Zákoníku Marie Terezie je vyčítána především spátečnickost a to především proto, že v hrdelním zákoníku z roku 1768 císařovna vyzdvihuje torturu jako hlavní důkaz v právním procesu.

Skutečným pokrokem se tedy stal až roku 1787 *Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně císaře Josefa II.* Císař Josef zde jasně udává, že stěžejním bodem je převýchova zločince a ne msta na něm.⁵²

Dále víme, že roku 1789 byl v celé Habsburské monarchii na jistou dobu zrušen trest smrti. Tento královský patent se však již v archivu města Písku nedochoval.

5. Dějiny města Písku

Písek, kdysi královské krajské město, dnes obec s rozšířenou působností, se nachází v jižních Čechách. V archivních pramenech nalezneme ručně psaný popis města Písku od historika F.R. Bezděky, kde se o lokaci města dočítáme následující: „*Poloha: město leží mezi vrchy, které lesy pěknými porostlé jsou a město jako v kotlině, ačkoli nad řekou několik sáhů z výší tak že ta největší voda městu uškoditi nemůže, kolem lemují. Tato pěkná poloha má také onu výhodu, že povětrí zdravé jest a při všech bouřkách málokdy hrom uhodí a kroupy uškodí, poněvadž*

---

⁵¹ TOMEŠOVÁ, Karolína: *Změny na lidské kostře v důsledku různých způsobů trestu smrti vykonávaných v letech 1740 – 1780.* Praha, 2012. s. 18. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce)

⁵² MAREŠOVÁ, Jana: *Vývoj hrdelního soudnictví na Chebsku a Loketsku.* Plzeň, 2014. s. 14. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce)

*mračna se po lesích táhnou.*⁵³ V dávné době bylo důležitou částí Království českého a to z toho důvodu, že se zde rýžovalo zlato. Odtud patrně také pochází jeho název.

Informace o založení města jsou trochu zmatené. V archivních záznamech nalezneme detailní popis města Písku i s vylíčením jeho dějin a částí od F. R. Bezděka⁵⁴ z 18. století, ve kterém chybí zmínka o založení města. Zatímco v jiných dílech, jako je kupříkladu první díl trilogie Augusta Sedláčka⁵⁵ o dějinách města, nalézáme informaci, že byl Písek založen patrně kolem roku 1240. F. R. Bezděk se však jako jediný ve svém díle zmiňuje o starém městě Písku: *„Paměti hodno jest to, že za nejstarších časů roku 760 založené město Písek jinde stálo než nyní, aniž jest věc možná vypátrati a s jistotou udati, kde bývalo.*“⁵⁶

První písemnou zmínku o Písku nalezneme v majestátu Václava I. z roku 1243. V té době zde král začal stavět královských hrad, který čítal pravděpodobně i kostel s klášterem. Tyto byly opevněné hradbami a vytvářely tak útvar středověkého města.⁵⁷ Důmyslnějšího opevnění se však patrně město dočkalo až za vlády Přemysla Otakara II., jenž byl milovníkem opevněných měst.⁵⁸ Město tedy odedávna obklopovaly nejen zdi, ale také široké příkopy.

Odjakživa se jednalo o jednu z nejdůležitějších lokací Českého království. Nejenže bylo bohaté na nerostné bohatství, jako je zlato, ale bylo také důležitou křižovatkou obchodních cest.

Důležitou roli v dějinách sehrálo například během husitských válek, kdy se připojilo na stranu husitů v boji proti králi Zikmundovi. Celá historie města je protkána tím, že se písečtí

---

⁵³ Státní okresní archiv Písek, fond AM Písek, inv. č. 446, sign. č. 426, F.R.Bežděky vlastní rukou psaný popis Písku. s. 2.

⁵⁴ Státní okresní archiv Písek, fond AM Písek, inv. č. 446, sign. č. 426, F.R.Bežděky vlastní rukou psaný popis Písku.

⁵⁵ SEDLÁČEK, August: *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*. Díl I. Písek: Nákladem Obce Písecké, 1911.

⁵⁶ Státní okresní archiv Písek, fond AM Písek, inv. č. 446, sign. č. 426, F.R.Bežděky vlastní rukou psaný popis Písku. s. 2.

⁵⁷ SEDLÁKOVÁ, Marie: *Písek a Okolí*. České Budějovice: Nakladatelství České Budějovice, 1965. s. 3.

⁵⁸ Státní okresní archiv Písek, fond AM Písek, inv. č. 446, sign. č. 426, F.R.Bežděky vlastní rukou psaný popis Písku. s. 5.

postavili na odpor, ať už na straně husitů proti Zikmundovi, na straně českých měst proti Ferdinandovi I. nebo na straně stavů během Třicetileté války. A právě po Třicetileté válce, byl Písek dán v zástavu Martinu Huertovi, španělskému dobrodruhovi, jehož vláda byla plná násilí. Až teprve po Huertově smrti nastal v městě klid. Ne však na dlouho. Válečné historie města končí až teprve po bavorsko-francouzských válkách roku 1742.⁵⁹ Od konce 18. století si Písek získal pověst města kultury a školství a to hlavně díky významným osobnostem české kultury jako byl August Sedláček, Mikoláš Aleš a jiní.

6. Hrdelní právo města Písku

Město Písek se od 13. století stalo hlavním sídlem Prácheňského kraje. Později jej Karel IV. stanovil hlavním městem tohoto kraje.

„Zeměpanské právo popravcy začalo od 13. století postupně přecházet na královská města a některé feudální vrchnosti.“⁶⁰ V Prácheňském kraji víme hned o několika městech, která disponovala hrdelním právem, mezi nimi právě i město Písek. Toto město se mohlo právem hrdelního soudu pyšnit, dle dochovaných pramenů, již od 14. století.

Jak bylo již zmíněno, ne každé město disponovalo vlastním katem. Popravčího vlastnila především větší, královská města, avšak i zde existovaly výjimky. Začátkem 15. století zřídil král v Prácheňském kraji pro větší bezpečnost popravce, a to Jana z Hradce a Zdeňka z Rožmitála. Ve stejné době nakázal opatu Korutanskému, purkrabím na Hluboké a Zvíkově, obcím měst Písku, Vodňan, Prachatic, Vimberka, Netolic a Lišova aby si v případě potřeby brali mistra popravčího z Budějovic a platili mu dle tehdejší zvyklosti.⁶¹ Písek, jak víme, nikdy nedisponoval vlastním mistrem ostrého meče a to až do roku 1750, kdy do úřadu

⁵⁹ SEDLÁKOVÁ, Marie: *Písek a Okolí*. České Budějovice: Nakladatelství České Budějovice, 1965. s. 4.

⁶⁰ FRÖHLICH, Jiří: *Poloha a podoba popravišť prácheňského kraje*. In: *Archeologie ve středních Čechách*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech 10/2, 2006. s. 945.

⁶¹ SEDLÁČEK, August: *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*. Díl I. Písek: Nákladem Obce Písecké, 1911. s. 33-34.

popravčího, na vlastní žádost, nastoupil Antonín Nymburský, k jehož osobě, působení a pozůstalosti se vrátíme v dalších kapitolách.

Jak bylo již zmíněno, během 18. století proběhla řada reformních změn, které upravovaly městskou samosprávu a především hrdelní soudnictví. Jednalo se především o královské patenty a zákoníky vydané panovníky Josefem I., Karlem VI., Marií Terezií a Josefem II.

Dle nařízení apelačního soudu musela všechna královská i poddanská města v roce 1722 prokázat své právo k provádění kriminální a hrdelní jurisdikce. V Prácheňském kraji toto právo obhájilo všech 22 měst a městeček.⁶² Město Písek bylo dokonce od roku 1766 stanoveno sídlem hrdelního soudu pro celý Prácheňský kraj, a to v rámci královského patentu Marie Terezie z roku 1765. Od té doby musela okolní města a obce posílat příspěvek do hrdelního fondu.⁶³ Písek si nakonec tuto pravomoc udržel až do roku 1788, kdy byl v celé Habsburské monarchii zrušen trest smrti. O rok později, přesně roku 1789, vypověděl úřad také tehdejšího mistra popravního Antonína Nymburského. Historik August Sedláček se o tomto počínu ve své knize zmiňuje takto: *„Úřad vypověděl také dosavadního popravního mistra Antonína Nymburského, který tu byl prvním popravním mistrem a sloužil již 39 let, avšak ponecháno mu na vůli, chce-li zůstat jako pohodný. Když byl k tomu svolil a za polepšení platu žádal, ponechána mu k bydlení chalupa s polem a vykázán (1789, 13. května) deputát 4 strychy žita, 2 libry kaprův a 34 fl. na penězích.“*⁶⁴

I přesto, že víme o tom, že byl trest smrti zrušen, jsou doloženy i pozdější exekuce. Z druhé čtvrtiny 19. století jsou v městě Písku doloženy hned tři exekuce a to z let 1836, 1839 a 1841.

---

⁶² FRÖHLICH, Jiří: *Poloha a podoba popravišť prácheňského kraje*. In: *Archeologie ve středních Čechách*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech 10/2, 2006. s. 945.

⁶³ SEDLÁČEK, August: *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*. Díl I. Písek: Nákladem Obce Písecké, 1911. s. 428-429.

⁶⁴ SEDLÁČEK, August: *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*. Díl II. Písek: Nákladem Obce Písecké, 1912. s. 13.

Poslední písecká poprava se konala roku 1865, nepočítáme-li popravy kolaborantů po skončení II. světové války.⁶⁵

Dochovaných pramenů podávajících svědectví o hrdelním soudnictví v Písku je i přes chybějící smolnou knihu poměrně hodně. Smolné knihy, jež zaznamenávaly podrobně jak přečiny, tak tresty zločinců, se bohužel málokdy dochovaly do dnešní doby. Písecká smolná kniha se do dnešní doby nedochovala, avšak v píseckém státním okresním archívu můžeme nalézt soudní záznamy obsahující soudní zápisy z vyšetřování zločinů, nebo výdaje, které muselo město dát za věznění a stravu vězněné osoby. Mimo jiné zde nalezneme i Zelenou knihu hrdelních vyšetřování z let 1711-1736. Smolnou knihu nám v tomto případě nahrazuje originál dochovaného deníku píseckého kata Antonína Nymburského, jehož rozboru věnujeme jednu z následujících kapitol.

6.1. Písecká popraviště

Každé město s právem vykonávat exekuce potřebovalo také místo, kde tyto skutky vykonávat. Takováto místa se nazývala popraviště a nacházela se většinou na vyvýšených místech v blízkosti města tak, aby na ně bylo dobře vidět ze všech stran.

Popraviště dělíme na dva typy, stínadla a šibenice. Stínadla byla z kamene a popravovalo se zde několika způsoby. Buď se zde stínalo mečem, lámalo kolem, upalovalo anebo pohřbívalo zaživa. Právě kvůli jejich materiálu nezanechala po sobě v terénu patrné relikty.⁶⁶

Dalším typem popravišť byly šibenice a sloužily pouze k věšení provazem. Podoba českých popravišť je doložena jejich vyobrazeními, popisy či dochovanými relikty v terénu. Ve větších městech byly šibenice náročněji provedené. Měly obvodové zdivo kruhového,

---

⁶⁵ FRÖHLICH, Jiří: *Poloha a podoba popravišť prácheňského kraje*. In: *Archeologie ve středních Čechách*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech 10/2, 2006. s. 945.

⁶⁶ FRÖHLICH, Jiří: *Poloha a podoba popravišť prácheňského kraje*. In: *Archeologie ve středních Čechách*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech 10/2, 2006. s. 945.

čtvercového, obdélného či trojúhelníkového půdorysu, ze kterého vystupovalo dva a více sloupů, které byly nahoře propojeny trámy, na které se věšelo. Menší města měla šibenice celodřevěné, které však podléhaly rychleji zkáze.⁶⁷ Šibenice na rozdíl od stínadel stály na vyvýšených místech tak, aby na ně bylo vidět z města i širokého okolí. Těla oběšených zločinců se zde nechávala, až dokud se jejich těla hnilobou nerozpadla. Bylo tomu tak za účelem zastrašení a odstrašení potencionálních zločinců. Dodnes na mapách nalezneme názvy ulic či městských čtvrtí jako Šibeník. Šibeniční vrch a jiné.

O popravnicích místech se toho ví poměrně hodně a to díky jejich pozůstatkům v přírodě, starým mapám či městským vedutám, ale především díky archivním záznamům. Kdykoli došlo k sebemenší úpravě šibenice nebo k její výstavbě, učinil se záznam a mnohé se dochovaly do dnešní doby.

Stejně tak k přesnému určení, zda se u nalezených kamenných základů jedná o šibenice, dopomáhají kosterní nálezy. Jak bylo zmíněno, zločinci, kteří skončili na popravišti, nemohli být pohřbeni v posvátné půdě hřbitova a tak jejich těla končivala zakopána v okolí šibenice a stínadel. V okolí píseckého popraviště bylo nalezeno poměrně hodně kosterních pozůstatků a to na velké ploše, což svědčí o dlouhodobém užívání místa. V roce 1924 byly v Písku dokonce nalezeny skelety staré zhruba 300 let.⁶⁸

Písecká šibenice stála na 402 m vysokém návrší, které na mapách nalezneme pod názvem Na spravedlnosti. Právě na tomto místě byly nalézány zmíněné kosterní ostatky. Mladší písecká šibenice se nacházela na skalnatém výběžku v jihozápadním cípu lesa Amerika. Toto místo se nachází v nadmořské výšce 420 metrů a je stejně tak dobře viditelné z náměstí jako starší šibenice. Na novější písecké šibenici se patrně popravovalo až v 19. století. Písecká stínadla

---

⁶⁷ FRÖHLICH, Jiří: *Poloha a podoba popravišť prácheňského kraje*. s. 947.

⁶⁸ FRÖHLICH, Jiří: *Poloha a podoba popravišť prácheňského kraje*. In: *Archeologie ve středních Čechách*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech 10/2, 2006. s. 949.

se tehdy nacházela na levém břehu Otavy na Pražském předměstí. Toto místo je dle toho také pojmenováno a to U stínadel.⁶⁹

Dříve jsme zmínili, že ne každý provinilec byl odsouzený na smrt. Mnoho zločinců skončilo na pranýři, kde byli vydáni na pospas lidu města. V Písku stával pranýř na Velkém náměstí před radnicí. Jelikož se jednalo pouze o dřevěné vynálezy, jejich fyzické pozůstatky dnes již nenalezneme.⁷⁰

7. Antonín Nymburský – první písecký popravčí

Rod Nymburských je rodem pohodných a popravčích mistrů, žijící a působící převážně v jižních Čechách od 18. století až do dnes. O Antonínu Nymburským a jeho rodině se toho dochovalo sice pomálu, ale na přibližné zrekonstruování jeho života a působení to postačí.

Antonín se narodil rodičům Janu Nymburskému a jeho choti Anně. O jeho rodičích neexistuje mnoho informací. Jediné co víme je, že jeho otec Jan se narodil pravděpodobně před rokem 1700 a zemřel 14. května roku 1750.⁷¹ Až do své smrti působil jako mistr ostrého meče čtyř královských Měst Pražských.⁷² O osobě matky víme pouze její jméno.

Také nenalézáme žádné záznamy o Antonínově narození. Víme, že se narodil okolo roku 1730 a rok nato byl pokřtěn: „*Dne 10 máje 1731 pokřtěno jest dítě jménem Antonín z rodičů otce Jana Nymburského posla právního a matky Anny oba dva svobodní...*“.⁷³ Informace o jeho dětství bohužel nemáme, ale na základě povolání jeho otce si lecco můžeme domyslet. Všichni potomci mistrů ostrého meče byli vychováváni pro své budoucí povolání popravčího mistra, čemuž se ani Antonín nevyhnul. Do roku 1750 zastával místo mistra ostrého meče

⁶⁹ FRÖHLICH, Jiří: *Poloha a podoba popravišť prácheňského kraje*. s. 953.

⁷⁰ FRÖHLICH, Jiří: *Poloha a podoba popravišť prácheňského kraje*. In: *Archeologie ve středních Čechách*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech 10/2, 2006. s. 953.

⁷¹ VYHLÍDKA, Jan: *Lexikon nedotknutelných*. 1. vyd. Brno: Ivo Sperát, 2013. s. 218.

⁷² PRÁŠEK, Jiří: *Deník píseckého kata*. Písek: Město Písek, 2004. s. 7.

⁷³ *Matrika obce Mnichovice*. In: <http://ebadatelnasopraha.cz/d/8791/73> [cit. 1. 5. 2016].

v Táboře a roku 1750 zažádal v Písku o místo popravčího.⁷⁴ Co je, však zajímavé je to, že i když synové většinou dědili řemeslo po otcích a stejně tak po jejich smrti po nich místo přejímali, zažádal si Antonín o místo v Písku a ne v Praze, kde by měl jistě lepší životní podmínky a více peněz. Do dnešní doby se dochoval zápis ze zasedání písecké rady o přijetí Antonína Nymburského do funkce mistra popravčího. „*Antonín Limburský* (pozn.red. Nymburský). *Mistr popravní z královského města Tábora, poslušně písemně žádal, aby do zdejšího Královského města za Mistra popravního přijeti. K tomu čili jemu pohodnice a při městě Habitací dána. pak jistý Štanc a Deputát vyvrhnutý byl. Na čež mimo P. Primátora a P. Otty sneseno, že pokudž Supplicant s tím co pohodný zdet požívá spokojený býti chce, sem za Mistra popravního přijímá.*“⁷⁵ Byl tedy píseckou radou do funkce dne 20. června 1750.⁷⁶

Jako každý mistr popravčí potřeboval Antonín Nymburský dostat vlastní obydlí, které by sloužilo jako katovna. Byla mu tedy vykázána chalupa na samotě u Nových Dvorů při úpatí Ostrého vrchu asi 6 km od Písku.⁷⁷ K chalupě dostal také několik strychů polí a luk, aby mohl v kraji dokonale vykonávat své řemeslo a založit si rodinu.⁷⁸ Později si Antonín za přispění obce vedle staré chalupy neboli pohodnice, postavil chalupu novou a pojmenoval ji *U Nymburských*.⁷⁹

Netrvalo dlouho a po zhruba šesti letech si Antonín Nymburský v Písku zakládá rodinu. Roku 1756 si bere za ženu Kateřinu Neupergerovou. Přesné datum jejich sňatku je sporné, zatímco Josef Pelikán ve svém článku⁸⁰ zmiňuje datum 18. února, Jan Vyhlídka ve své knize⁸¹ jasně udává den 23. února. Avšak v plzeňském archívu, ve fondu fary Blovice nalezneme na straně

---

⁷⁴ SEDLÁČEK, August: *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*. Díl II. Písek: Nákladem Obce Písecké, 1912. s. 396.

⁷⁵ PRÁŠEK, Jiří: *Deník píseckého kata*. Písek: Město Písek, 2004. s. 6.

⁷⁶ PRÁŠEK, Jiří: *Deník píseckého kata*. s. 6.

⁷⁷ VYHLÍDKA, Jan: *Lexikon nedotknutelných*. 1. vyd. Brno: Ivo Sperát, 2013. s. 535.

⁷⁸ PELIKÁN, Josef: *Mistr ostrého meče*. In: Písecké listy. č. 36, roč. 38. Písek, 1934.

⁷⁹ VYHLÍDKA, Jan: *Lexikon nedotknutelných*. 1. vyd. Brno: Ivo Sperát, 2013. s. 535.

⁸⁰ PELIKÁN, Josef: *Mistr ostrého meče*. In: Písecké listy. č. 36, roč. 38. Písek, 1934.

⁸¹ VYHLÍDKA, Jan: *Lexikon nedotknutelných*. 1. vyd. Brno: Ivo Sperát, 2013. s. 218.

249 zápis o oddání Antonína Nymburského a Kateřiny Neupergerové ze dne 23. února 1756.⁸² Avšak opět nacházíme záznam, že Antonín a Kateřina svůj sňatek uzavřeli dne 18. února, a to přímo v osobním deníku Nymburského.⁸³

Antonín a Kateřina spolu měli dohromady osm dětí, dva chlapce a šest dcer. O jejich narození si Nymburský vedl podrobné zápisky ve svém deníku, který po sobě zanechal.⁸⁴ Ze záznamů z deníku je patrné, že životním událostem svých dětí věnoval hodně pozornosti. Mimo dat narození či předčasných úmrtí a jmen dětí si zapisoval také hvězdná znamení, ve kterých se jeho děti narodily. Zda-li to bylo pouze proto, že by měl Antonín Nymburský smysl pro detail, nebo měly tyto záznamy hlubší význam se patrně nedovíme. Dne 17. ledna roku 1757, tedy rok po jejich sňatku, přivedla Kateřina na svět prvorozenou dceru Annu Marii, která přišla na svět ve znamení Panny. Dne 17. dubna o dva roky později přišla na svět druhá dcera Marie Magdalena⁸⁵. 28. května roku 1764 přichází konečně na svět prvorozený syn, jemuž dáno jméno Jan Vojtěch a narozený ve znamení Býka. Tři roky po Janu Vojtěchovi přichází na svět dne 23. února druhý syn Antonína a Kateřiny, jenž dostal jméno Matěj Vojtěch a byl ve znamení Střelce. Roku 1770 dne 15. srpna přichází na svět Maria Anna, narozena ve znamení Blíženců. Čtyři roky po narození Marii Anny přichází na svět dne 10. března další dívka pojmenovaná Rozaria a narozená ve znamení Střelce. Rozaria bohužel brzy po narození umírá. Dožila se pouhých osmi dní. Úmrtí novorozenců nebylo v tehdejší době nikterak zvláštní, ba naopak jednalo se o běžný jev. Roku 1775 dne 3. října se narodila v pořadí již sedmá dcera Kateřina, narozena ve znamení Kozorožce. Umírá dne 19. ledna roku 1776. Posledním potomkem Antonína Nymburského byla opět dívka jménem Jozefka, narozena dne 13. března roku 1777 ve znamení Střelce.

---

⁸² *Matrika obce Blovice*. In: http://www.portafontium.eu/iipimage/30060326/blovice-05_2490-o?x=-345&y=91&w=1795&h=655 [cit. 1. 5. 2016].

⁸³ PRÁŠEK, Jiří: *Deník píseckého kata*. Písek: Město Písek, 2004. s. 7.

⁸⁴ PRÁŠEK, Jiří: *Deník píseckého kata*. Písek: Město Písek, 2004. s. 7-9.

⁸⁵ Druhé jméno dcery Marie jsme doplnili z knihy Jana Vyhlídky „Lexikon nedotknutelných“. Jiří Prášek ve svém přepisu Nymburského deníku měl problémy s jeho určením.

Všechny děti Antonína a Kateřiny byly řádně pokřtěny. Jak bylo zmíněno na začátku této práce, kati ani jejich rodiny nebyli z církve vylučováni. V kostele při mši měli dokonce vyhrazené speciální místo. Otázkou zůstává pouze, kdo byli kmotrami a kmotry všech jejich dětí. Mít za kmotřence dítě místního mistra popravčího vystavovalo dané osoby nebezpečí ztráty cti, a proto měli mistři ostrého meče často problém pro své děti najít kmotry.

Antonín Nymburský byl 1. října roku 1771 přijat za hospodáře dolejšího arestu v Písku.⁸⁶ Dále o jeho působení máme zpráv jen pomálu. Díky deníku a archivním záznamům víme, že jeho působištěm nebyl pouze Písek a Prácheňský kraj, ale i blízké či vzdálenější okolí. Jeho působení se ale budeme věnovat v dalších kapitolách.

Roku 1788 byl pro celou Habsburskou monarchii zrušen trest smrti. O rok později byl z funkce kata Antonín Nymburský po 39 letech služby vypovězen, ale bylo mu nabídnuto místo píseckého pohodného, které dle všeho přijal.⁸⁷

Antonín Nymburský zemřel roku 1795 na souchotiny ve věku 65 let. Přesné datum úmrtí je opět sporné. Dle záznamů, je stanoven den jeho úmrtí na 5. června⁸⁸, avšak v knize Jana Vyhlídky⁸⁹ a v samotném deníku Nymburského je zaznamenáno datum 13. června. Záznam o úmrtí Antonína Nymburského zapsal do deníku jeho syn a stojí tam následující: „*Roku 1795 dne 13. června v Pánu zesnul můj milý otec Antonín Nymburský, mistr ostrého meče Královského města Písku. Jeho tělo počestně pochováno jest v Putimi při Chrámu Páně Svatého Vavřince.*“⁹⁰ Další záznamy o uložení těla Nymburského nejsou a místo jeho posledního odpočinku nebylo dodnes nalezeno. Bývalo běžné, že kati měli na hřbitově vyhrazeno vlastní pohřebiště a to za zdí hřbitova.

---

⁸⁶ PRÁŠEK, Jiří: *Deník píseckého kata*. Písek: Město Písek, 2004. s. 12.

⁸⁷ SEDLÁČEK, August: *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*. Díl II. Písek: Nákladem Obce Písecké, 1912. s. 13.

⁸⁸ Záznamy poskytnuté paní Nymburskou, manželkou potomka Antonína Nymburského.

⁸⁹ VYHLÍDKA, Jan: *Lexikon nedotknutelných*. 1. vyd. Brno: Ivo Sperát, 2013. s. 218.

⁹⁰ PRÁŠEK, Jiří: *Deník píseckého kata*. Písek: Město Písek, 2004. s. 11.

Antonín Nymburský byl prvním a dle dochovaných záznamů jediným katem královského města Písku. Pocházel z velmi rozrostlého rodu Nymburských, jehož členové patřili k pohodným, popravčím, tesařům či koželuhům. Výjimečnost Antonína Nymburského spočívá v tom, že se patrně jedná o jediného českého kata, jehož deník se dochoval do dnešních dob. Je tomu tak patrně z toho důvodu, že se odjakživa předával z generace na generaci.

7.1. Pozůstalost a působení Antonína Nymburského

Antonín Nymburský za dobu své působnosti píseckého městského kata, což bylo 39 let, stihl popravít více jak pět desítek zločinců. Tak se to alespoň dočítáme v jeho deníku a i když po sobě zanechal poměrně podrobné zápisy ve formě osobního deníku, není jisté, že si zapisoval úplně všechno.

Nymburský po sobě zanechal nejen deník, ale i popravní meč, jehož autentičnost není zatím jistá a jenž je uložen v Prácheňském muzeu v Písku. Deník píseckého kata nám však slouží jako velmi bohatý zdroj, z kterého lze vyčíst mnohé.

7.1.1. Deník píseckého kata

Deník Antonína Nymburského je jeden z mála dochovaných zápisníků psaných mistrem ostrého meče.⁹¹ Jak bylo zmíněno, za dochování deníku vděčíme patrně tradici dědictví z generace na generaci.

Samotný deník není nikterak obsáhlý, má pouze něco málo přes dvě desítky stránek a je možno rozdělit jej na dvě části. První polovina deníku je věnována osobním zážitkům Antonína Nymburského od jeho sňatku, přes narození a úmrtí dětí, až po vlastní smrt

---

⁹¹ Patrně jediným známým dochovaným deníkem mistra ostrého meče je zápisník pařížského popravčího Henriho Sansona z přelomu 18. a 19. století. (SANSON, Henri: Tajnosti popraviště: (paměti pařížských katů). Přeložil Vojtěch Steklač. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1971. 416 s.)

píseckého kata. Právě z těchto osobních záznamů je možné mapovat jeho osobní život, o kterémž jsme se zmínili v předchozí kapitole. Víme tedy, že pojal za ženu jistou Kateřinu roku 1756, se kterou měl celkem osm dětí, z nichž dvě zemřely chvíli po porodu. O osudu jeho dětí dále nevíme nic a soudě podle toho, že se nezmiňuje o smrti své ženy, můžeme se domnívat, že svého chotě přežila.⁹²

Druhá polovina deníku je věnována pracovním povinnostem Antonína Nymburského. Z těchto informací můžeme vydedukovat, kde všude Nymburský působil, že nejenže popravoval, ale také mučením vyslýchal a koho a jak usmrtil. Na základě takovýchto poznatků můžeme zjistit, který způsob popravky byl v tehdejších dobách trendem či která města a obce byly tehdy bez vlastního mistra ostrého meče.

Výčet poprav provedených Antonínem Nymburským je následující: Roku 1749 v Hradci Králové bylo oběšeno 4 vojáci od regimentu Waldek. Téhož roku byl židu Tinketovi na Starém městě vypálen cejch R (R = relegatus, vyobcovaný). 7. března roku 1750 byl v Praze uškrcen a upálen žid Mendil Marek Kečil a byl vyveden z Malé Strany. 11. června 1750 v Písku byl mečem sťat Adam Kriš. Roku 1750 dne 5 února byla ve Voticích sťata mečem a zahrabána Kateřina Jankovská a její srdce bylo probito kulem. Od roku 1751 do roku 1755 bylo bez bližší specifikace oběšeno sedmnáct vojáků, z nichž pět oběšených vojáků z roku 1754 patřilo k regimentu Hilpurczhausin a další dva, oběšeni roku 1755, patřili k regimentu Princ Turloh. Roku 1756 dne 22. června byl sťat voják Augustin Tonic z téhož regimentu, jako dva předchozí oběšení vojáci. Roku 1757 dne 16. září byl v Blatné Pavel Hajnech vyvlečen v hovězí kůži a následně sťat. Dne 3. dubna 1761 byl v Horažďovicích Josef Kmucha vyveden, 2 řemeny taženy, byla mu uťata ruka a na pilíř přibita, nakonec byl lámán kolem a vpleten do kola a vyzdvižen. Takto hrozivý trest jej stihl za zavraždění své manželky.

---

⁹² O smrti ženy Antonína Nymburského Kateřiny se zmiňuje Jan Vyhlička ve své knize „Lexikon nedotknutelných“, kde udává, že Kateřina zemřela 10. března roku 1823 v obci Nový Dvůr, tedy v místech, kde stávalo její a Antonínovo obydlí, na stáří. Můžeme se tedy domnívat, že dožila v poklidu ve svém obydlí.

Zápis ze dne 5. května roku 1762 se týká mučení Jakuba Fineka ve Vodňanech. Dále byl dne 12. května roku 1762 v Písku Matěj Kodat lámán v kolem, poté do něj vpleten a vyzdvížen do povětří. Dne 19. července téhož roku byl ve Strakonících mučen Ignácius Hininků. Roku 1763 byl oběšen v Písku voják Adam Hirš z regimentu mladého Volfínpitla. Další voják jménem Lorenc Sismund, ze stejného regimentu jako Hirš byl roku 1764 sťat. Téhož roku dne 4. května byl v Kašperských Horách uškrcen a upálen Jan Maršák. Opět téhož roku dne 7. listopadu byl v Písku po dva dny mučen jistý Vít Krupa. Roku 1765 dne 11. září byl v Mirovicích uškrcen a upálen Václav Beran, jehož případu se budeme podrobněji věnovat v následující kapitole. Roku 1766 byla v Písku vojáku Josefu Kuklerovi cejchem vypálena šibenice a byl vymrskán. Tento voják pocházel z regimentu mladého Volfínpitla. O rok později dne 6. února byla v Písku mučena Mariana Svečín. Téhož roku byl dne 27. února vymrskán v Písku Josef Buček, kterému byla také vypálena cejchem šibenice. Opět pocházel z regimentu mladého Volfínpitla. Roku 1767 dne 17. června byli ve Strakonících Kašpar Tiran a Karel Doman oběšeni. Oba pocházeli také z regimentu mladého Volfínpitla. O dva roky později dne 9. června byl v Písku oběšen voják Jan Tercián, pocházející z téhož regimentu jako předešlí dva trestaní. Roku 1769 dne 24. listopadu byl v Písku vytažen v hovězí kůži a lámán kolem jistý Filip Prakuler. Roku 1770 dne 24. září byla v Písku sťata a kůlem probita Anna Marie Puhinkerová. O rok později dne 22. března byl v Písku oběšen Josef Šajmrt. Téhož roku dne 25. září byl v Českých Budějovicích oběšen Petr Pločír. Téhož roku dne 12. října byla v Písku sťata Veronika Zborníková a její hlava na kůl naražena byla. Roku 1774 dne 28. února byl v Písku sťat mečem voják František Věch. V tomtéž roce dne 26. března byla v Písku Mařeně Švehlové sťata a na kůl naražena hlava a její srdce kůlem probito bylo. Roku 1775 dne 14. února byl v Písku žid Šimon Bernard ocejchován písmeny RBO. Dne 4. března roku 1775 byla v Písku podrobena mučení jistá Dorota Burdová. Roku 1777 dne 10. května byl v Písku Matěj Papšík lámán v kole a poté byla na kolo šibenice

postavena. Téhož roku dne 16. července byl oběšen ve Strakonících voják Matěj Šrothomer z regimentu Tirham. Roku 1778 dne 12. prosince byl v Písku oběšen voják Josef Čuba. O rok později dne 30. června byl ve Strakonících Josef Vartesa sťat mečem, jeho tělo do kola vpleteno a hlava naražena na kůl byla. Roku 1781 dne 7. února byl v Písku oběšen na řetězu Josef Šembera. Téhož roku a stejného dne to samé potkalo Václava Slámu a Martina Šimšu, řečeného Teofila.⁹³ Tyto tři popravy byly Nymburského posledními. Ještě téhož roku, jak bylo již několikrát zmíněno, došlo ke zrušení hrdelního soudnictví v městě písku a celé Habsburské monarchii.

Jak si můžeme všimnout, první zápisky pocházejí z popravy prováděných v Praze. Pražským katem byl ještě tehdy Antonínův otec Jan Nymburský a jeho syn mu patrně vypomáhal jako pomocník.

Dle daného výčtu poprav vykonaných Antonínem Nymburským můžeme usoudit, že nejčastěji byly v té době smrti trestány prohrěšky ve vojenském prostředí. Počet popravených vojáků je vysoký a většinou skončili na šibenici pro výstrahu. Nalezneme však pár z nich sťatých mečem, což může naznačovat jejich vyšší postavení, protože jak víme, poprava mečem byla ctnostnější nežli oběšení a tudíž známkou vyšší sociální třídy.

Podle deníku se u výslechu k tortuře přistupovalo jen sporadicky a to buď proto, že se provinilec přiznal anebo došlo ke zlepšení tehdejších vyšetřovacích metod.

V 18. století vidíme, že ještě stále bylo velmi oblíbeným trestem lámání v kole nebo upálení. Často se setkáváme s nejrůznějšími kombinacemi způsobů usmrcení obviněné osoby. Jak bylo zmíněno, samotný trest mnohdy reflektoval zločin, kteréhož se odsouzený dopustil. Tresty se odvíjely od závažnosti spáchaného deliktu a také tresty byly tudíž děleny na lehčí a těžší.

---

⁹³ PRÁŠEK, Jiří: *Deník píseckého kata*. Písek: Město Písek, 2004. s. 12-23.

Mezi ty lehčí a mírnější tresty smrti bylo právě řazeno stětí a oběšení a naopak mezi ty horší a těžší tresty patřilo upálení, lámání v kole, čtvrcení a jiné.

Mezi zločinci popravenými Antonínem Nymburským tedy nalezneme vojáky, kteří nějakým hrubým způsobem porušili svou armádní disciplínu. Dále zde máme matky vražedkyně, Annu Marii Puhinkerovou, Veroniku Zborníkovou a Mařenu Švehlovou. Zde můžeme usoudit, dle krutých trestů, které obviněné dostaly, že již v raném novověku bylo zabití malého dítěte považováno za jeden z nejhorších zločinů.

7.2. Vojenské hrdelní soudnictví na základě informací z deníku Antonína Nymburského

V deníku píseckého kata se dozvídáme o několika popravách vojáků z různých vojenských pluků, které provedl právě sám Antonín Nymburský. Vystává tedy otázka jak vůbec fungovalo vojenské soudnictví? Měly vojenské soudy hrdelní právo a vlastního kata?

Počátky vojenského trestního práva jsou stejně staré jako vojenství samo. Již na začátku našeho letopočtu přišli na naše území Římané a Germáni. Římské vojsko, neboli legie, bylo postaveno na velmi přísné disciplíně, která byla s jistotou úměrná případným postihům za její porušení.⁹⁴

Ve středověku se vojsko vyznačovalo především svou roztržitostí. Základem středověkých vojsk byli šlechtici, kteří museli na základě různých závazků vykonávat službu ve vojsku. Tehdejší vojska spadala pod pravomoci panovníka, avšak nedá se ještě hovořit o vojenském právu, jelikož panovníkova moc nad šlechtici byla značně omezena.

Od 15. století se do popředí dostávají vojska žoldnéřská. Na základě vleknoucích se konfliktů vystává snaha o zavedení vojenských řádů.

---

⁹⁴ OŽDAN, Pavel: Vojenské trestní právo v české republice. Praha, 2014. s. 9. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce)

K rozmachu vojenského práva dochází až v období po třicetileté válce. V 16. století došlo pak k rozmachu vojenského soudnictví. Nejčastějším příkladem vojenských soudů byly soudy plukovní. O věcech zde rozhodoval majitel pluku, který byl také ve většině případů velitelem. Pluky měly k dispozici vlastního kata, profouse i biřice.

Soudy byly řízeny jedinou osobou známou jako šoltýs. Ten neměl žádné právní vzdělání, byl však nejzkušenějším a nejstarším válečníkem, měl tudíž bohaté zkušenosti s vojenskými zvyklostmi a právem. V 17. a 18. století již auditoři (šoltýsové) získávají potřebné právní vzdělání. Vojenské hrdelní právo bylo poté dále upravováno Tereziánským kriminálním zákoníkem z roku 1769.

Víme tedy, že prohřešky vojáků si vojsko řešilo samo a to za pomoci vlastních soudů, které disponovali vlastním katem. Jak je tedy možné, že vojáky popravoval v našem případě civilní kat? Vysvětlení může být mnoho. Buďto se regiment, jehož vojáci byli popraveni Antonínem Nymburským nacházel v jurisdikci jiného soudu, jenž tedy převzal soudní pravomoc nad těmito vojenskými provinilci nebo daný vojenský soud sám popravčím mistrem nedisponoval a vypůjčil si proto pro své účely městského kata. Je také možné, že odsouzení a popravení vojáci se provinili jinak než proti vojsku a byli tedy souzeni městským soudem.

Na základě informací z práce Pavla Saláka⁹⁵ se můžeme též domnívat, že vojáci, popraveni Antonínem Nymburským, se sice dopustili vojenského deliktu, ale přišlo se na to až po skončení služby. Tím pádem by spadali pod příslušné civilní (městské) soudy a mohli by být popraveni příslušným městským katem. Jelikož byly některé popravy vojáků, vykonané

---

⁹⁵ SALÁK, Pavel: *Vojenské trestní právo v dějinách*. In: lsd-

tp.sweb.cz/Vojenske%20trestni%20pravo%202010.ppt . [cit. 3. 5. 2016].

Nymburským, vykonané kupříkladu v Hradci Králové, můžeme vyvodit, že zde neměli vlastního kata a nejbližším městem, jenž mělo ve svých službách kata, bylo město Písek.

7.3. Odsouzení zločinci Václav Beran a Josef Kmuch a vyslýchaná Dorota

V následujících podkapitolách věnujeme větší pozornost dochovaným informacím o popravení dvou mužů Václava Berana a Josefa Kmucha, jenž byli exterminováni Antonínem Nymburským.

7.3.1. Josef Kmuch

Muž jménem Josef Kmuch byl roku 1760 odsouzen k trestu smrti. Kmuch pocházel z obce Lhář a téhož roku utopil v rybníce svou ženu.⁹⁶

Josef Kmuch byl po obsáhlém výslechu a naučeníh apelačního tribunálu odsouzen k trestu smrti, který měl být vykonán píseckým katem Antonínem Nymburským. Můžeme se tedy domnívat, že obec Lhář byla součástí Prácheňského kraje a nevlastnila svého kata.

Exekuce nebyla nic laciného a měla být vykonána na náklady Lhář. V pramenech nalezneme dochovaný účet: *„Strava delikventa za 11 měsíců 44 zl. 40 gr., syndikovi od aktův 5 zl. 42 gr., rychtáři městskému 5 zl. 24 gr., právnímu příteli 5 zl. 20 gr., od přivezení a dovezení kata 6 zl. 4 gr., při právu píseckém poplatek 1 zl. 46 gr., poslu právnímu 3 zl. 36 gr., od koňů do Písku pro kata a pacholky 10 zl. 1 gr., katovi od přijmutí delikventa, od přivedení na popraviště, od udělení jámy pro pranýř, od zabíjení (zatloukání) kůlů, od tažení dvou řemenů, od ruky utětí, od přibití ruky na pranýř, od kolem lámání, úhrnem 31 zl. 12 gr., pacholkům od zdvižení kola*

---

⁹⁶ NĚMEC, Karel: *Dějiny města Horažďovic*. Horažďovice: Vyd. péčí nakl. Okrašl. spolku v Horažďovicích, 1936. s. 192.

1 zl. 30 gr., pohodnému za odvezení na popraviště 1 zl. 12 gr. Celá poprava stála 118 zl. 38 grošů.⁹⁷

Josef Kmucha byl odsouzen k trestu smrti, kdy mu měly být taženy dva řemeny ze zad, poté uťata pravá ruka a posléze měl být sťat. Tak bylo učiněno dne 3. dubna roku 1761 v Horažďovicích.⁹⁸

7.3.2. Václav Beran

Václav Beran byl obecním pastýřem v městě Mirovice. Byl vyšetřován v případě žhářství a za něj byl roku 1765 odsouzen k trestu smrti. Jednalo se o poslední popravu uskutečněnou v Mirovicích.⁹⁹

O případu Václava Berana se do dnešní doby dochoval zápis v Knize rozsudků č. 177 apelačního soudu¹⁰⁰, uložené v pražském státním archivu. Za žhářství se v tehdejší době trestalo upálením za živa. Jak již bylo zmíněno dříve, docházelo k případům, kdy se odsouzení doprošovali milosti. Milost tehdy ne vždy znamenala úplné prominutí trestu, nýbrž jeho případné zmírnění. V případě upálení za živa mohl být odsouzený omilostněn tak, že byl před upálením usmrcen škrcením, stětím anebo mu byl ke krku přivázán sáček se střelným prachem.¹⁰¹ Pastýř Václav Beran dostal milost a tak jej kat Antonín Nymburský před upálením zardousil.

O smrti Václava Berana se ve 20. století vedly vášnivé diskuze. Badatel Alexandr Debnar totiž v rozhlasovém pořadu Světozor, vysílaném v českobudějovickém rozhlase roku 1997, věnoval popravě právě Václava Berana, o kterémž řekl, že byl před upálením ukřižován. Toto

⁹⁷ NĚMEC, Karel: *Dějiny města Horažďovic*.s. 192.

⁹⁸ PRÁŠEK, Jiří: *Deník píseckého kata*. Písek: Město Písek, 2004. s. 15-16.

⁹⁹ ŠINDELÁŘ, Vladimír: K popravě Václava Berana v Mirovicích. In: *Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech*. 35, č. 1, 1998. s. 33.

¹⁰⁰ SÚA Praha, fond Apelační soud, kniha rozsudků 177, fol. 112v

¹⁰¹ SÚA Praha, fond Apelační soud, kniha rozsudků 177, fol. 112v

nové zjištění zvedlo vlnu diskuzí a rozepří. Nakonec se došlo k závěru, že se jednalo o chybné tvrzení na základě špatného přečtení textu z knihy rozsudků č. 177.

7.3.3. Matka vražedkyně – ukázka z řízení píseckého hrdelního soudu

Pro tuto kapitolu jsem vybrala na ukázkou zápis ze soudního spisu z roku 1770¹⁰², který se zabývá matkou vražedkyní. V tomto přibližně dvoustránkovém spisu nalezneme výčet obvinění a prokazování, jak k danému činu došlo. Jediné, čeho se ve spisu nedočteme, je odsouzení vražedkyně. Trest je však zřejmý, jelikož v 18. století se de facto každá vražda trestala smrtí.

Celý případ se točí kolem jisté Doroty Burdové (Dorota Burdawa), jak stojí hned na začátku spisu. Tato žena je obviněna s usmrcení svého dítěte. Během vyšetřování bylo zjištěno, že se jednalo o záměrné usmrcení, jelikož sama vražedkyně své těhotenství tajila, čímž jí byl prokázán úmysl, že zabití svého novorozence plánovala. Tehdejší lékař dokonce byl schopen prokázat, že dítě se narodilo živé a až matčiným přičiněním zemřelo. Té je vyčítáno mnohé, mimo jiné, že dítěti záměrně nezavázala pupeční šňůru, což mělo za následek zahynutí plodu. Mimo jiné mu měla okolo krčku omotat slámu, nebo mu krk mačkat natolik, že novorozeně v krvi zemřelo. V předposledním článku tohoto spisu, a to článku číslo 6, se ještě přidává svědectví lékaře, který tvrdí, že dítěti byla způsobena rána nějakým ostrým instrumentem a tu, že měla způsobit právě obviněná.

Žena se dle dochovaného spisu k činu nakonec přiznala, ale později se odvolávala, že patrně jednala v afektu a že měla bolesti a svůj čin si neuvědomovala. Soud jejímu tvrzení, jak píše v článku 3 daného spisu, neuvěřil a vyjádřil následovně: „...za druhé jsi se taky všeho co jsi v svých bolestech učinila, dobře upamatovala, tak tehdy pravda zůstane že jsi to své dítěti

---

¹⁰² Státní okresní archiv Písek, fond AM Písek, sing.biv. 38, 1770 Řízení soudu hrdelního pro kraj Prácheňský

schválně v krvi zajiti nechala.“ Výrok soudu nakonec zněl, že je matka vinna z usmrcení svého novorozeněte.

O trestu či výslechu pomocí tortury nejsou dochovány žádné záznamy. V roce 1770 v městě Písku působil jako kat Antonín Nymburský, o kterém víme, že si vedl vlastní deník se záznamy poprav. Po jeho prozkoumání zjišťujeme, že žádnou popravu jisté Doroty Burdové nevykonal, přesto však nalézáme něco, co vyvolává několik otázek. Mezi mnohými jeho osobními a pracovními záznamy z deníku nacházíme zápis ze dne 4. března roku 1775 o jisté Dorotě Burdové, která byla v Písku podrobena tortuře.¹⁰³ Zda se jedná o jednu a tu samou ženu není jasné, jelikož by tato žena musela být vyšetřována a vyslýchána více jak 5 let. Je také možné, že archivní spis Doroty Burdové byl špatně časově zařazen, jelikož na samotné listině datace chybí a mohlo by se tudíž jednat o jednu a tu samou osobu. Na tuto otázku bohužel patrně nikdy nenalezneme odpověď.

7.4. Antonín Nymburský v historiografii

O osobě Antonína Nymburského, ač je to neuvěřitelné, nebylo sepsáno žádné komplexní dílo, což je poněkud škoda, jelikož materiálů je poměrně mnoho. Kupříkladu ve Státním okresním archivu města Písek nalezneme celou a poměrně obsáhlou složku se spisy týkajícími se celé rodové linie Nymburských.¹⁰⁴ Taktéž vzhledem k dochovanému deníku Antonína, by se dalo zdatně zmapovat jeho působení.

Postupem času se osobě Antonína Nymburského věnovali historikové jen pomálu. Jeho osoba vzbuzuje i po více jak dvou stech letech spíše senzacechtivost, jak odborný zájem. Zmínky o jeho osobě nalezneme během 20. století spíše v periodikách nebo odborných časopisech. Zde bych vyzdvihla zajímavý článek Václava Hynka z bývalého píseckého týdeníku Zítřek, který

---

¹⁰³ PRÁŠEK, Jirí: *Deník píseckého kata*. Písek: Město Písek, 2004. s. 21.

¹⁰⁴ Státní okresní archiv Písek, kniha D II., Nymburský

mi ze svého archivu poskytl Vladimír Šindelář. Jak sám pan Šindelář uvádí, jedná se patrně o článek z roku 1969, jelikož autor se zmiňuje o věku Jana Nymburského, potomka Antonína Nymburského. Článek nese název *U potomků mistra ostrého meče* a týká návštěvy redaktora u rodiny Nymburských. Cílem bylo patrně zjistit, jak vypadají a jak se cítí potomci mistra ostrého meče. Z článku se dozvídáme informaci o existujících fámách a legendách týkajících se Antonína. Kupříkladu set tvrdilo, že v areálu chalupy, jež dostal Antonín Nymburský jako svou pohodnici (katovnu), pohřbíval na zahradě ostatky zesnulých, jejichž příbuzní mu zaplatili, aby je nepohřbíval v okolí šibenice. V útrokách zahrady měly vést dokonce podzemní chodby, kdy v jedné komoře byli vězni, a do druhé se házely kosterní pozůstatky. Samotný reportér se přesvědčil, že na těch místech podzemní chodby vedou a že jedna část je dokonce plná kostí, jedná se ale kosti zvířecí a ne lidské, což souviselo s Antonínovým řemeslem pohodného.

Další článek o Antonínu Nymburským pochází z periodika Otavan, a jehož autorem je Václav Zvonař. Článek nese název *Ze zápisníku píseckého kata*¹⁰⁵ a Zvonař se zde detailněji zabývá rozbořem poprav vykonaných Nymburským. Je zde uveden nejen rozbor deníku píseckého kata, ale je zde i zmínka o životě Antonína Nymburského.

Jako poslední článek bych vyzdvihla ten od Josefa Pelikána s názvem *Mistr ostrého meče*.¹⁰⁶ Stejně tak jako většina publikací o Antonínu Nymburským zmiňuje pouze stroze informace o jeho životě a o jeho působení. Nepřináší však žádné nové informace.

Nakonec bych zmínila tři osoby, které se prvnímu píseckému mistru ostrého meče věnovali patrně nejvíce.

Nejpodstatnějším a nejdůležitějším dílem týkajícím se osoby Antonína Nymburského je edice jeho deníku, kterou sepsal PhDr. Jíří Prášek, který takto usnadnil práci dalším badatelům.

---

¹⁰⁵ ZVONARĚ, Václav: *Ze zápisníku píseckého kata*. In: Otavan, 22. 11. 1920. s. 72-73.

¹⁰⁶ PELIKÁN, Josef: *Mistr ostrého meče*. In: Písecké listy. č. 36, roč. 38. Písek, 1934.

Další důležitou osobou je Vladislav Šindelář, ředitel milevského muzea, který se hrdelním právem v Čechách zabývá již delší dobu a jehož publikace jsou známé po celé republice. Vyzdvihla bych především dílo *Cesta na popraviště*, kde se zabývá hrdelním právem a právem útrpným všeobecně. Čtenáři vysvětluje a detailně popisuje pracovní náplň katovského řemesla, jak probíhal hrdelní soud od jeho počátků po 20. století a jaké byly kupříkladu způsoby mučení. Jako mnohem důležitější však shledávám jeho článek o popravě Václava Berana. Tento zločinec zemřel rukou Antonína Nymburského a Šindelář zde nepopisuje pouze jeho životní konec, nýbrž spory, které se o jeho popravě později vedly, což považuji za velmi zajímavé.

Jako posledního zmíním historika Augusta Sedláčka o dějinách královského města Písku, kde několikrát zmiňuje osobu Antonína Nymburského. Nezabývá se jím detailně, zmiňuje však způsob a dataci nástupu a výstupu jeho osoby do a z řemesla.

8. Závěr

Období 18. století bylo průlomovým bodem pro vývoj hrdelního práva. Dostáváme ze se středověkého trestního práva založeného na soudních nálezech a zvyklostech k právu psanému, zbavenému přežitků, jakými byla třeba tortura či čarodějnictví. Jak můžeme vidět, nebyla to zrovna lehká cesta a i reformní snahy ne vždy znamenaly krok vpřed. Zde vzpomeňme kupříkladu Theresianu, jenž byla jistým pokrokem, avšak stále v ní přežívala tradice útrpného práva.

I když není ve zdejších končinách osoba Antonína Nymburského zcela známa, pro písecké hrdelní soudnictví má velký význam. Nymburský pocházel z dlouhé linie katů a pohodných a nejenže byl prvním píseckým katem vůbec, zanechal po sobě písemnou památku, což mu přidává na významu.

Z deníku píseckého kata můžeme vyčíst hned několik informací. Kromě jmenného seznamu odsouzených, vyslýchaných a popravených osob, zjistíme třeba kdo a jakým způsobem byl zavražděn. Na tomto základě pak s využitím dalších znalostí můžeme vyvodit za co byla daná osoba popravena či jakého byla přibližně postavení. Z informací z deníku také zjistíme, která města a jejich soudy neměla v té době vlastního popravčího mistra. Jména popravených můžeme dále dohledávat v archivech a je tedy možno strohé zápisy o způsobu popravky dané osoby doplnit informacemi o jeho životě či soudním procesu.

Ačkoli není osobní deník Antonína Nymburského nikterak obsáhlý, bylo možno spojit alespoň některá jména z něj s procesními soudními záznamy. Na základě poznatků z deníku jsme se pokusili do jisté míry zmapovat vojenské hrdelní právo od počátků do 18. století. Právě zde vyvstávají stále nevyřešené otázky, ke kterým jsem poskytla jisté možné odpovědi, jenž však není pravděpodobně možné nijak potvrdit.

Práce slouží ve své podstatě jako syntéza vývoje hrdelního práva v 18. století na území českého města Písku, jenž se opírá o poznatky z deníku mistra popravčího Antonína Nymburského.

Resumé

This work is about the development of capital punishment in the bohemian city of Pisek in the 18th century. It's based on study of a personal diary of the local executioner Antonin Nymbursky. I try thanks of the study of mentioned dirary describe the penal practice in early modern Bohemia.

Based on the knowledge gained from archival material and secondary literature gives comprehensive information about the judicial and criminal practice.

Diary Písek executioner has never been tested in the context of the Criminal Law. On the basis of the acts recorded Antonin Nymburským we can with regard to archival records, to add some information to him from executed convicts. Also, based on information derived therefrom collect certain information relating to military justice.

Seznam pramenů a edic

Matrika obce Blovice. In: http://www.portafortium.eu/iipimage/30060326/blovice-05_2490-o?x=-345&y=91&w=1795&h=655 [cit. 29. 4. 2016].

Matrika obce Mnichovice 1716-1785. In: <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/8791/73> [cit. 29. 4. 2016].

Mapa města Písku: II. vojenské mapování. In:

http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=330&lang=cs&z_width=700&z_newwin=1&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c222. [cit. 1. 5. 2016].

PRÁŠEK, Jiří: *Deník píseckého kata*. Písek: Město Písek, 2004. 32 s.

Státní okresní archiv Kroměříž, Archiv obce Morkovice, sign. II 630. 310, Constitutio Criminalis Josephina, 1708.

Státní okresní archiv Písek, kniha D II., Nymburský

Státní okresní archiv Písek, fond AM Písek, sing.biv. 22, 1734-1739 Královské patenty ve věcech soudních

Státní okresní archiv Písek, fond AM Písek, sing.biv. 26, 1751-1753 Královské patenty ve věcech soudních

Státní okresní archiv Písek, fond AM Písek, sing.biv. 32, 1762-1765 Královské patenty o obnovené hrdelní právo

Státní okresní archiv Písek, fond AM Písek, sing.biv. 38, 1770 Řízení soudu hrdelního pro kraj Prácheňský

Státní okresní archiv Písek, fond AM Písek, inv. č. 446, sign. č. 426, F.R.Bezděky vlastní rukou psaný popis Písku (1788-1871)

SÚA Praha, fond Apelační soud, kniha rozsudků 177, fol. 112v

Seznam literatury

DÜLMEN, Richard van - Boček, Josef: *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a sociální izolace v raném novověku.* Dülmen, Richard van; [Přeložil]: Boček, Josef. Praha : Dokořán, 2003. 107 s.

DÜLMEN, Richard van: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku.* 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Rybka Publishers, 2001. 230 s.

FIALA, Jiří: *Z historie katovského řemesla v Olomouci. 1. Olomoučtí kati a katovna.* Jiří Fiala. In: Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci. Společenské vědy / vedoucí red. Miloslava Hošková Olomouc : Vlastivědné muzeum v Olomouci č. 294 (2007), s. 36-49.

FRANCEK, Jindřich - ŠIMEK, Tomáš: *Hrdelní soudnictví českých zemí: soupis pramenů a literatury.* 1. vyd. Praha: Státní oblastní archiv, 1995. 188 s.

FRÖHLICH, Jiří: *Poloha a podoba popravišť prácheňského kraje.* Fröhlich, Jiří. In: Archeologie ve středních Čechách / Praha : Ústav archeologické památkové péče středních Čech 10/2, (2006,) s. 945-957.

KUBEŠ, Jiří: *Dějiny každodennosti II. (1500-1750).* 277 s. In: <http://uhv.upce.cz/upload/skripta2012.pdf> [cit. 29.4 . 2016].

MAREŠOVÁ, Jana: *Vývoj hrdelního soudnictví na Chebsku a Loketsku*. Plzeň, 2014. 82 s.
(nepublikovaná bakalářská diplomová práce)

NĚMEC, Karel: *Dějiny města Horažďovic*. Horažďovice: Vyd. péčí nakl. Okrašl. spolku v Horažďovicích, 1936. s. 192.

OŽDAN, Pavel: *Vojenské trestní právo v české republice*. Praha, 2014. 73 s. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce)

PÁNEK, Jaroslav: *Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách*. In: *Československý časopis historický*, roč. 32 [82], č. 5, 1984. s. 693-728.

PELIKÁN, Josef: *Mistr ostrého meče*. In: *Písecké listy*. č. 36, roč. 38. Písek, 1934.

PRÁŠEK, Jiří: *Deník píseckého kata*. [Připravil]: Prášek, Jiří. Písek : Město Písek, 2004. 32 s.

SALÁK, Pavel: *Vojenské trestní právo v dějinách*. In: isd-tp.sweb.cz/Vojenske%20trestni%20pravo%202010.ppt . [cit. 3. 5. 2016].

SEDLÁČEK, August: *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*. Díl I. Písek: Nákladem Obce Písecké, 1911. 461 s.

SEDLÁČEK, August: *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*. Díl II. Písek: Nákladem Obce Písecké, 1912. 462 s.

SEDLÁKOVÁ, Marie: *Písek a Okolí*. České Budějovice: Nakladatelství České Budějovice, 1965. 54 s.

ŠINDELÁŘ, Vladimír: *Cesta na popraviště*. Písek: Praam, 2001. 195 s.

ŠINDELÁŘ, Vladimír: K popravě Václava Berana v Mirovicích. In: *Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech*. 35, č. 1, 1998. s. 33-36.

TOMEŠOVÁ, Karolína: *Změny na lidské kostře v důsledku různých způsobů trestu smrti vykonávaných v letech 1740 – 1780*. Praha, 2012. 80 s. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce)

VYHLÍDKA, Jan: *Lexikon nedotknutelných*. Jan Vyhlička. 1. vyd. Brno : Ivo Sperát, 2013. 595 s.

ZVONARĚ, Václav: *Ze zápisníku píseckého kata*. In: Otavan, 22. 11. 1920. s. 72-73.